

Verdirepresentasjon i fantasylitteratur for barn og unge

Om verdier og identitetsutvikling i trilogien *Halvgudene* av Mari Moen Holsve

JOHANNA G. BACKSTRØM

VEILEDER

Svein Slettan

Universitetet i Agder, 2022

Fakultet for humaniora og pedagogikk

Institutt for nordisk og mediefag

Master

Forord

Jeg har gjennom hele min oppvekst lest bøker, og den absolutte majoriteten av disse har vært innenfor den fantastiske sjangeren. For min egen del begynte det tidlig med en fasinasjon for klassiske eventyr og filmer om prinsesser som danset med udyr, men utviklet seg fort da jeg så de litterære mulighetene som eksisterte innenfor den fantastiske sjangeren. Jeg husker at jeg hadde problemer med å forstå uttrykket «bare fantasien setter grenser», da jeg mente at fantasien ikke setter grenser, men åpner mulighetene som vi ellers ikke har i den realistiske verden. Denne oppgaven er derfor skrevet for alle de lærere som ikke finner verdien i den fantastiske litteraturen, men som gjerne ønsker å finne den for å kunne videreformidle den til sine elever.

Jeg vil takke min mor og far, kära mamma och pappa, som gjennom fem år har hjulpet meg med både oppvekning, kaffe og mat, og ikke minst trøst og støtte når ting ikke har gått sin vei. Jeg kunne ikke ha gjort noe av dette uten deres hjelp og mas, og kan takket være dere komme ut av et universitet med en ferdigskrevet masteroppgave, og ikke et øre i studielån. Jeg vil også takke min gamle, gretne gubbe. Du har vært ved min side i alle studieår, til tross for frustrasjon og glede, avstand og nærhet, rikdom og fattigdom, og alt annet som har krysset veien. Elsker deg mer enn pizza og sjokolade kombinert.

En viktig støttespiller i mitt studiearbeid har vært min(e) arbeidsplass(er). Det er takket være dere som jeg ikke har hatt et sosialt liv de siste fem årene, men også kunnet ta en utdanning uten å ha noen studielån eller en eneste krone i gjeld. Til min kjære sjef, som gav meg tillatelse til å bruke pauserommet som kontor, sørget for at jeg fikk sovet og tilpasset mine arbeidstider etter alle mine ønskemål. Thank you for making my boat float.

Ikke minst så vil jeg takke min fantastiske veileder, Svein Slettan. Maken til tålmodighet har jeg aldri sett, og jeg kan aldri få takket deg nok for alle fantastiske innspill og tanker. Denne oppgaven hadde ikke eksistert uten din hjelp, og jeg ville mest sannsynligvis aldri fått rodd noe i havn uten din motivasjon. Tusen takk for alt.

Sammendrag

Oppgaven dreier seg om hvordan personers verdier kan forme deres identitetsutvikling innenfor fantasy litteratur, konkretisert gjennom en analyse av en romantrilogi for barn av Mari Moen Holsve: *Halvgudene* (2011), *Svart Regn* (2012) og *Arven etter Maél* (2013). Oppgaven setter fokus på verdivalg som blir gjort av både protagonistene og antagonistene, hva det er ved disse verdiene som påvirker personene og deres selvbilde, og hvordan verdivalg i litteraturen har potensiale til å påvirke leseren. For oppgaven har teoretikerne Farah Mendlesohn, Åsfrid Svensen, Göte Klingberg og Ann Swinfen vært viktige referanser.

I analysedelen blir fokuset satt på verdiene som blir uttrykt av både protagonistene og antagonistene. I sammenheng med dette blir funksjonene til sekundærverdenen viktige, og hvilke egenskaper denne besitter.

Oppgaven bekrefter at verdier er vesentlige innenfor identitetsdannelsen, og at man gjennom lesing av fantasy kan tilegne seg nye verdier, eller se på en verdi fra en ny synsvinkel. Gjennom trilogien blir en mengde forskjellige verdier representert, noe som gjør det mulig for barneleseren å kunne føle en tilknytning til enkelte verdier og identitetsmarkører, og gjennom disse kunne utvikle sine egne verdier. Særlig interessant i denne trilogien er den moralske diskusjonen om hvilken side som egentlig er den gode.

Summary

The thesis is about how people's values can shape their identity development within fantasy literature, concretized through an analysis of a novel trilogy for children by Mari Moen Holsve: *Halvgudene* (2011), *Svart Regn* (2012) and *Arven etter Maél* (2013). The thesis focuses on the value choices made by both the protagonists and the antagonists, and how value choices in literature have the potential to influence the reader. Literary theorists Farah Mendlesohn, Åsfrid Svensen, Göte Klingberg and Ann Swinfen have been important references for the thesis.

In the analysis section, the focus is on the values expressed by both the protagonists and the antagonists. In connection with this, the function of the secondary worlds becomes important, and the properties it possesses.

The thesis confirms that values are essential within the formation of identity, and that through reading fantasy literature one can acquire new values or get a new perspective on previously known ones. Through the trilogy, several different values are represented, making it possible for the reader to feel a connection to certain values and identity markers, and through these be able to develop their own values. Particularly interesting in this trilogy is the moral discussion about which side is the good one.

Innhold

Forord	2
Sammendrag	3
Summary	4
Innhold	5
1.0 Innledning	7
1.1 Problemstilling.....	8
1.2 Metode	9
1.3 Presentasjon av litteraturmaterialet	11
1.3.1 <i>Halvgudene</i>	11
1.3.2 <i>Svart regn</i>	12
1.3.3 <i>Arven etter Maél</i>	13
2.0 Teori	15
2.2 Innforstått fantasy	16
2.3 Inntrengerfantasy	16
2.4 Terskelfantasy	17
2.5 Portal- og oppdragsfantasy.....	18
2.6 Sekundærverdener.....	20
2.6.1 Sekundærverdenens oppbygging	21
2.6.2 Magiske vesener.....	23
2.6.3 Lover og verdier.....	24
2.7 Verdier og identitet	26
2.7.1 Verdier i identitetsdannelsen.....	27
2.8 Leseren og teksten.....	32
3.0 Analyse	36
3.1 «Det utvalgte barnet»	36
3.1.1 Mønsteret	37
3.1.3 Identitetsendring.....	39
3.2 Reisa.....	40
3.2.1 Tiladnen	41
3.2.2 Gjennom et speil	42
3.2.3 «Hvem er du?»	43
3.2.4 Selvbilde	46
3.3 Det gode.....	47
3.3.1 Aksept og verdsetting.....	47
3.3.2 Mangfold.....	48
3.3.3 Medmenneskelighet	50

3.3.4 Den riktige siden?	51
3.4 Det onde	53
3.4.1 Homogenitet.....	54
3.4.2 Suverenitet	55
3.4.3 De onde?	57
3.5 Tekst og leser	58
4.0 Konklusjon & drøfting	61
5.0 Litteratur	64

1.0 Innledning

De siste tiårene har fantasy litteraturen blitt stadig mer populær. Fantasy litteratur, eller bare fantasy, betegner tekster som åpner opp en fantastisk dimensjon i forskjellige former, fenomener som ikke eksisterer i den normalverden vi kjenner til. Eksempler på dette fantastiske kan være et magisk vesen som kommer inn i en normalverden, eller at et vanlig menneske kommer inn i en sekundærverden. Jeg kommer i denne oppgaven å bruke begrepet fantasy for å beskrive slik litteratur, da det norske begrepet *fantastisk* ikke dekker og forklarer det samme som det engelske uttrykket *fantasy*. Det er også slik at vi ofte bruker begrepet *fantasy* når vi snakker om litteratur som opererer med sekundærverdener i forskjellige former, og siden sekundærverdener er vesentlig i denne oppgaven, kan det også være en grunn til å bruke begrepet fantasy istedenfor fantastisk litteratur.

Fantasy åpner dører til andre verdener, med andre verdier og andre tolkninger av hva som er rett og galt. Den gir oss muligheter å forestille oss både verdier og miljøer, vesener og identifikasjoner som vår normalverden ikke gir oss mulighet til. Dette gjør sjangeren ypperlig for barn med større fantasi, da de gjerne kan se handlingen og hendelsene fra et annet synspunkt enn de voksne, samtidig som de vil kunne tolke verdiene som blir gjenspeilet og formulert i teksten på en måte som ikke alltid er like selvfølgelig. Strukturen i fantasy litteraturen ser også annerledes ut enn den gjør i realistisk litteratur, og det gir leseren et spesielt sett med forventninger, samtidig som det åpner opp muligheter for flere forskjellige handlinger og resultater. Fantasy har en slags uskrevet kontrakt med leseren der en kan gå ut fra at noen grunnleggende forventninger om hva teksten skal inneholde vil bli innfridd, men der handlingene som skjer og verdiene som blir uttrykt også kan skifte på spennende måter fra roman til roman.

Når det gjelder verdier som blir uttrykt i fantasy, vil tolkningen av dem variere med hvem som tolker dem, og med hvordan verdiene faktisk blir representert. Barnelesere vil gjerne være opptatt av å skille mellom en tydelig god og en tydelig ond side i fortellingen, og mange fantasyfortellinger legger opp til en slik tolkning. Men det kan også være noe ved fremstillingen av verdier som ikke så lett kan passe med et svart-hvitt-mønster. Det blir heller snakk om nyanser i mønstrene. *Halvgudene*-trilogien av Mari Moen Holsve, som jeg analyserer i denne oppgaven, er et eksempel på en fantasyfortelling som oppfyller forventninger om noe godt som står mot noe ondt, men som også viser oss nyanser.

1.1 Problemstilling

Et utgangspunkt for arbeidet med *Halvgudene*-trilogien har vært spørsmålet om hva det er ved fantasy som virker tiltrekkende på barnelesere. Jeg er kommet til at det har med både form og innhold å gjøre. Fantasy har noen spesielle muligheter for å lage spennende verdener, og sjangeren uttrykker ofte noen verdier, og verdikamper, som barn tenker på som viktige.

For analysen innebærer dette at jeg først vil se på sjangermønstre i *Halvgudene*-trilogien og komme inn på hva det er ved disse mønstrene som har appell. Den aktuelle hoved sjangeren er i dette tilfellet det som er blitt kalt portal-quest-fantasy, eller det som vi også kjenner som heroisk fantasy.

For det andre vil jeg analysere trilogien med tanke på verdiframstillingen. Det innebærer særlig at jeg setter fokus på karakterene i *Halvgudene*. De unge leserne finner ofte en karakter de kan sympatisere med, og også gjenkjenne seg selv i. Dette vil svært ofte være hovedpersonen eller hovedpersonene, slik som i *Halvgudene*, der disse er gjenkjennelige norske ungdommer som føres over i en sekundærverden. Jeg vil se på hvordan disse hovedkarakterene i trilogien utvikler seg, og hvordan visse verdier blir framhevet gjennom denne utviklingen.

I tillegg til den detaljerte analysen av romanene, vil jeg også reflektere over bøkens didaktiske potensial. Det gjelder leserforholdet – hvordan for eksempel verdier kan oppfattes som del av en appell til leserne, som føler et bånd til karakterene, og det gjelder hvilket potensial bøkene kan ha i en undervisningssammenheng.

De direkte spørsmålene jeg kommer til å stille i denne oppgaven blir dermed;

1. På hvilken måte forholder *Halvgudene* seg til sjangermønstrene i portal og oppdragsfantasy?
2. Hvilke verdier uttrykkes igjennom trilogien?
3. Hvilket didaktisk potensial har trilogien?

Først i den følgende framstillingen går jeg kort gjennom den metoden jeg har brukt, og hvorfor jeg har arbeidet på den måten jeg har gjort. Jeg vil deretter gå videre til teorien, hvor

jeg vil begynne med å fokusere på den fantastiske litteraturen. Jeg vil her legge særlig fokus på Farah Mendlesohns kategorisering av fire forskjellige typer fantasy, hvor særlig den ene blir meget aktuell i analysen. Etter Mendlesohn vil fokuset være på Ann Swinfen, og hennes teorier om sekundærverdener, med de kvalitetene og egenskapene de besitter som vår normalverden ikke har. Etter å ha diskutert disse teoriene, vil jeg legge fokus på litteraturdidaktisk teori, hvor jeg setter barneleseren i fokus. Jeg er her interessert i hva det er som gjør fantasy interessant for barnelesere, for eksempel hvilke egenskaper og verdier ved identitetsdannelsen hos barneleseren som kan være gjenkjennelige og speilet i litteraturen.

Analysen er delt opp i fire forskjellige deler: det utvalgte barnet, reisa, det gode og det onde. Hver av disse punktene har flere underkategorier, hvor jeg kommer inn på de forskjellige kvalitetene ved trilogien *Halvgudene*, og de forskjellige verdiene som trilogien diskuterer. Jeg vil gjennom analysen diskutere hvordan verdier blir fremstilt som enten onde eller gode, men samtidig kan tenkes i nyanser, som det kanskje er mulig for leseren å oppfatte noe av. Jeg vil også se på hvordan karakterene utvikler seg, og hvordan verdiene som de tilegner seg endrer selvbildet til karakterene. Viktig for analysen er også hvordan *Halvgudene* identifiserer seg som en fantasytekst, og det mønsteret som slike typer tekster ofte blir sett igjennom.

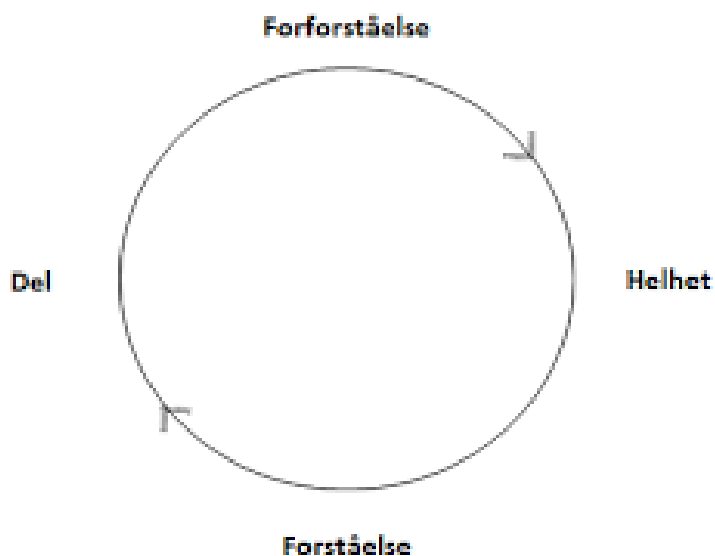
Mot slutten av analysedelen vil jeg poengtere de didaktiske verdiene som finnes i teksten, og hvordan en leser vil ha mulighet til å relatere til teksten og dens kvaliteter, og hva som eventuelt kan være noe annerledes ved denne teksten enn det som leseren forventer seg av en typisk fantasyroman.

Til sist vil jeg diskutere de funnene jeg har gjort i analysen, og besvare de forskningsspørsmålene som jeg stiller til teksten. Jeg vil diskutere både tekstens relevans i forhold til fantasysjangeren, verdiene som blir gjenspeilet og formidlet gjennom teksten, og ikke minst de didaktiske mulighetene som finnes ved teksten.

1.2 Metode

Metoden som blir brukt i denne oppgaven er hermeneutisk tolkning gjennom nærlesning og tematisk analyse. Selve begrepet hermeneutikk betegner læren om fortolkning av tekster, uavhengig om dette er faglige tekster eller skjønnlitterære tekster. Metoden handler om å få

en dypere forståelse av en litterær tekst gjennom å se grundig på hvordan teksten tolker eller omhandler noe. Man vil gjennom denne metoden ut fra en forståelse av tekstens helhet analysere og tolke enkelte elementer av teksten, for så gjennom tolkningen igjen å gjennomtenke og revidere synet på teksten som helhet. Dette var en metode som tidlig ble mye brukt i religionsstudier, da man lette etter svar på direkte og konkrete spørsmål i religiøse tekster. Gjennom å tolke deler av tekstene, kunne man få et nytt syn på religionen, og derigjennom svar på de spørsmålene som man søkte etter. En viktig del innenfor hermeneutikken er forestillingen om den hermeneutiske sirkelen (Postholm & Jacobsen, 2018, s. 160).

Figur 1. Fra «Tolkning och reflektion, av Alvesson & Sköldberg, s. 212.

Den hermeneutiske sirkelen forklarer hvordan man kan fortsette å se på tekster og de forskjellige delene som tekstene består av, og få nye tolkninger av den samme teksten, avhengig av hva man vektlegger i forståelsen. Hvis man vil bruke et bilde på dette, kan man se på teksten som et puslespill. Man kan se hele bildet som puslespillet avbilder, og nyte bildet i sin helhet. Men når du plukker opp en brikke, og bare ser den ene brikken og tolker dens farger og former, kan du få et nytt blikk på puslespillet. Du kanskje ser fargene som puslespillet har tydeligere, eller så kanskje du ser kurvene som alle biter har. Den ene biten har en større påvirkning på hele puslespillet, og hele puslespillet har en større påvirkning på den lille puslebiten. Ved en tekst vil det være de enkelte delene og handlingene som gir oss en ny tanke om teksten som helhet, og det er denne nye som igjen påvirker hvordan vi tolker

de enkelte delene og handlingene. Denne prosessen kan fortsette inn i det uendelige, eller til vi finner frem et svar som gir god mening.

Å bruke den hermeneutiske metoden for å tolke tekster innebærer å være åpen for de nye forestillingene som teksten kan føre oss til (Aa & Neteland, 2020, s. 33) Vi kan gå inn i teksten med en hypotese om hva vi kommer til å finne, men vi kan ikke forvente at de svarene skal dukke opp. Vi kan få en antydning av svaret vi søker i en del av tolkningen, men hvis ikke den passer sammen med de andre utvalgte delene, eller påvirker teksten som helhet, vil ikke svaret vi søker passe. Det er akkurat som ved en puslebit man prøver å presse på plass, selv om det er tydelig at den ikke hører hjemme på den plassen.

I dette tilfellet vil jeg se nærmere på hvordan teksten fungerer innenfor sjangeren fantasy, og noen utvalgte elementer innenfor dette, og kommer på dette grunnlaget å gjøre det som blir kalt for en tematisk analyse. Dette betyr at jeg i min analyse må velge vekk momenter som ikke er mindre interessante eller gyldige for teksten som helhet, men disse momentene bærer ikke den samme vekten som de andre jeg har valgt å fokusere nærmere på. Jeg kommer derfor til å holde meg til de spesifikke rammene som jeg har satt opp for denne oppgaven, dvs. at jeg kommer til å se direkte på hvordan teksten passer med mønstre som gjelder for en bestemt type fantasy, hvordan den tematiserer noen verdier innenfor dette og hvordan teksten samhandler med leseren.

1.3 Presentasjon av litteraturmaterialet

Jeg har valgt ut trilogien *Halvgudene* av Mari Moen Holsve. Trilogien består av *Halvgudene* (2011), *Svart Regn* (2012) og *Arven etter Maél* (2013). Den første boken i trilogien vant ARKs barnebokpris i 2011, og de to oppfølgerne ble godt tatt imot. Moen debuterte med romanen *Skjelka-Agenten* i 2006, og ble nominert til Uprisen for sin andre bok, *Rasp* (2008). Begge disse titlene er forgjengere til *Halvgudene*, og trilogien bærer med seg vesentlige karakterer fra de foregående bøkene.

1.3.1 *Halvgudene*

Dina, Thea og Balder er trillinger på tretten år som bor sammen med sin far i Oslo. Thea er en meget utagerende jente, som ofte havner i trøbbel. Balder er en stille person som ofte sitter med nesa i en bok. Dina går mye for seg selv, men har et bra forhold til broren. En dag

oppdager alle søsknene at de har utviklet overnaturlige krefter. De forteller dette til sin far, Jostein, og han forteller dem at de egentlig kommer fra en annen verden ved navn Tiladnen, og at de er barn av en gudinne ved navn Maél. Det er gjennom Maél de har arvet sine overnaturlige evner. Dina spør om de kan få møte Maél, men Jostein sier at de aldri kan få se moren sin. Faren forteller om Tiladnen, og om at det finnes en organisasjon som heter Forbundet. På Tiladnen lever noen titalls intelligente arter eller raser, men Forbundet vil slakte ned alle andre raser enn mennesker. Faren hører sammen med en annen organisasjon som kaller seg for tryssfelderne, som setter seg opp imot Forbundet. Planen til Jostein har dermed alltid vært at han skal gjemme trillingene frem til de er gamle nok til å bli med i tryssfelderne, og styrte Forbundet. Sammen med faren finner trillingene et speil som fungerer som en portal til Tiladnen, men reiser gjennom portalen uten faren, til en mann ved navn Askil. Rett før Jostein sender trillingene igjennom portalen, avslører han deres egentlige navn, Dimyne, Briskir og Trigg. Askil og søsknene skal reise for å møte lederen for tryssfelderne, Ramne. Ramne poengterer at det ikke er så enkelt som at tryssfelderne og Forbundet er henholdsvis en god og en ond side. De på den andre siden er bare personer med en annen *virkelighetsforståelse*. De har en annen måte å se tingene på, og det som er ondt og nedbrytende for tryssfelderne, kan oppfattes som godt for Forbundet. Søsknene reiser videre til tryssfeldernes hovedkvarter. Samtidig blir de jaktet på av Forbundet, og de skilles fra hverandre. Dimyne må kjempe mot en mann som hun klarer å komme seg vekk fra. Mannen viser seg å være lederen for Forbundet, baron Frytilgor.

1.3.2 Svart regn

Trigg, Dimyne og Briskir har vært på Tiladnen i tre uker. Dimyne og Briskir mener at de passer inn der, men Trigg vil hjem til Oslo. Briskir, som har en særlig seerevne, drømmer om at søsknene kommer til å være til stede ved et vulkanutbrudd. Vulkaner er fremmed for folket på Tiladnen, men hovedkvarteret til Forbundet ligger ved siden av vulkanen, og kommer derfor bli ødelagt i vulkanutbruddet. Dette blir diskutert som en bra ting av noen tryssfeldere, da de jo kjemper mot Forbundet, men det er også mennesker i den borgen som kan bli omvendt, og som blir sett på som uskyldige. Trigg forsvinner med speilet, og blir tatt til fange av Forbundet. Dimyne og Briskir reiser til Oslo gjennom portalen for å få mer kunnskap om vulkaner av sin gamle naturfaglærer. Rasp, som tilhører arten fandene, passer på portalen, og rekker å gå gjennom det selv om hun egentlig har forbud mot dette. Dimyne, Briskir og Rasp finner den gamle naturfaglæreren, og ved hjelp av Rasp forteller naturfaglæreren om alle

farer som kan komme ved et vulkanutbrudd. De reiser tilbake til Tiladnen, og kommer ut på en båt som er på vei til Forbundets hovedkvarter, der de skal finne Trigg. De får følge av en intelligent kameleonkatt, som kan hjelpe dem med å få ut Trigg. Trigg får kontakt med en person som transporterer henne til Forbundets hovedkvarter, og begynner å se på han som et menneske istedenfor som en enkel fiende. Fremme hos Forbundet får Trigg møte baron Frytilgor, som prøver å få Trigg over på Forbundets side, ved å fortelle om alt det fæle de andre artene gjør imot mennesker. Trigg får gjennom kameleonkatten kontakt med sine søsken som er utenfor hovedkvarteret, og de legger en plan for hvordan hun skal komme ut. Mannen som transporterte Trigg til hovedkvarteret vil bli med Trigg ut, og bytte side til tryksfelterne. De slipper ut alle andre i fengselet da vulkanen får et utbrudd, men Trigg løper til et rom med masse skatter. Hun kjemper herimot et Forbundsmedlem, men medlemmet flykter med en masse skatter. Trigg finner søsknene, og de rømmer ned til stranden, hvor de tar en båt og kommer seg i sikkerhet.

1.3.3 Arven etter Maél

Etter vulkanutbruddet har håpet om å felle Forbundet spredt seg på Tiladnen, og mange ser på Dimyne, Briskir og Trigg som de som kommer til å skjenke fred på til alle. En fande blir tatt med til tryksfelternes hovedkvarter. Fanden har dødd av unaturlige årsaker, og det er mange andre på Tiladnen som har dødd uten at det har en naturlig forklaring. Søsknene reiser til et møte i Forbundet, hvor de i skjul finner ut at baron Frytilgor planlegger et slag mot tryksfelternes hovedkvarter. Forbundet har også en mengde gudeidoler, gjenstander glemt av gudene på Tiladnen, som de bruker for å drepe motstanderne sine. Søsknene kommer seg ut av møtet, og tilbake hos tryksfelterne bestemmer de seg for å samle alle arter som kan slåss sammen mot Forbundet. Søsknene skal spørre hver sin art, og må derfor reise alene for første gang gjennom Tiladnen, samtidig som de skal få tag i gudeidolene. Dimyne reiser til havfolket, og får på veien tag i et gudeidol. Trigg reiser til fandene, og Briskir til nøanerne. Alle arter sier etter hvert ja til å hjelpe til i kampen, og reiser tilbake til tryksfelternes hovedkvarter. De som bor rundt hovedkvarteret, får valget om å bli med i kampen eller flykte, og nesten alle blir for å kjempe mot Forbundet. Under kampen samler søsknene inn gudeidolene, samtidig som de prøver å ikke drepe, men heller uskadeliggjøre. Alle gudeidolene blir etter hvert brent eller gjemt på havets bunn. Søsknene beseirer sammen baron Frytilgor, og Forbundets medlemmer flykter uten å skade flere tryksfeltere. Søsknene

reiser til Oslo for å fortelle faren om sine opplevelser. Faren forteller hvor stolt han er av dem, og søsknene reiser så igjen til Tiladnen, som er blitt deres hjem. Faren blir igjen i Oslo.

2.0 Teori

I dette kapittelet vil jeg presentere forskjellige teorier som er utarbeidet om fantasy, og om verdier som kan representeres gjennom slik litteratur. Jeg har valgt å gå dypere i teoriene til Farah Mendlesohn, der det er snakk om fire kategorier som all fantasylitteratur kan plasseres i forhold til. Jeg har også valgt å prioritere Ann Swinfens teori om sekundærverdener, hennes tanker om hvordan disse er satt opp, og hvilken effekt og verdi dette kan ha for leseren. Jeg har valgt disse forskerne på grunn av deres sentrale betydning i feltet, og relevansen deres forskning har for mine forskningsspørsmål og teksten jeg har valgt å analysere.

Jeg vil i dette kapitelet også se nærmere på didaktisk tenkning i forbindelse med litteratur, og som et utgangspunkt her har jeg først valgt å se på noe allmenn teori om identitetsutvikling og verdier. Teoretikerne her er Joar Vittersø og Thomas Hylland Eriksen, som jeg synes gir nyttige perspektiver på det som har med identitet og verdier å gjøre. Som en bro til litteraturen vil jeg så se på litteraturforskeren Åsfrid Svensens fremstilling av hvordan litteratur for unge lesere har gjenspeilet samfunnets ønskede verdier i tidligere tider, og frem til den moderne tidsepoken. Gjennom dette kan vi se hvilke verdier som blir sett på som akseptable og ikke, og hvilke verdier som leseren vil tilegne seg gjennom litteraturen. Jeg vil så avslutte med psykologen og litteraturforskeren Göte Klingbergs tanker om den fantastiske litteratur, hvilke verdier og muligheter denne bærer med seg for barnet, og hvilke kvaliteter den har som får barneleseren til å velge slik litteratur igjen og igjen. Jeg vil underveis også trekke inn eksempler fra annen fantastisk litteratur, som *Mio min Mio* (1997), *Harry Potter* (1999) og tekster av J. R. R. Tolkien.

2.1 Fantasy

Fantasy (forstått som «fantastisk litteratur») er en modus innenfor litteraturen som inneholder flere hovedkategorier og mange undersjangre, og som kan beskrives gjennom mange forskjellige teorier. De hovedkategoriene som kommer til å bli diskutert i denne oppgaven, er de som er blitt formulert av Farah Mendlesohn, da de (særlig den ene av dem) oppleves som relevante for den utvalgte litteraturen. Kategoriene er betegnet som «Immersive Fantasy» (Innforstått fantasy), «Intrusion Fantasy» (Inntrengende fantasy), «Liminal Fantasy (Terskel fantasy) og «Portal–quest Fantasy» (Portal- og oppdragsfantasy). Gjennom Mendlesohns teori, kan man ikke på et definitivt nivå kategorisere all fantastisk litteratur, men det er et

hjelpemiddel for å kunne dele opp selve modusen og dens litteratur. Grunner til at slike kategorier kan være nyttige, er at man gjennom dem får en håndterlig oversikt over hvordan ulike fortellinger er komponert, og man kan se etter generelle mønster som passer med flere fortellinger.

2.2 Innforstått fantasy

«Immersive Fantasy», eller innforstått fantasy, blir kategorisert som fortellinger som kun utspiller seg i en sekundærverden. Det som vi vil definere som vår verden, eller den ‘originale’ verden, eksisterer i dette tilfellet ikke. Innforstått fantasy kan på denne måten ofte kjennetegnes av hva den ikke inneholder, og ikke nødvendigvis hva den faktisk inneholder. Den innforståtte fantasien må holdes lukket, uten å bli betvilt (Mendlesohn, 2008, s. 10). En typisk tekst som faller inn i denne kategorien er *Ringenes Herre* av J. R. R. Tolkien, men også typiske verk innenfor science fiction hører med her, hvor hele fortellinger som regel foregår i verdensrommet. Det overnaturlige blir i denne verden ikke sett på som noe fantastisk, for selv om det ikke er noe som man vil se på som hverdagslig, er magien og det fantastiske noe som er innforstått i denne verdenen (Mendlesohn, 2008, s. 11). Ikke alle karakterer har personlig opplevd magi, og man kan i noen tilfeller tro at det magiske har dødd ut helt og holdent, men det kommer alltid tilbake, og blir ikke sett på som noe stort og uvanlig. En av karakterene er gjerne en trollmann eller en heks som bruker sin magi til å hjelpe hovedkarakteren på en eller annen måte. Vi ser i denne kategorien også ofte en reise gjennom den fremmede verden. Dette er et kjent trekk innenfor fantastisk litteratur med sekundærverdener, da de lar oss bli kjent med det nye landet gjennom å beskrive reisa som karakterene gjør gjennom det. Som hjelpemiddel til leseren følger det her ofte med et kart i begynnelsen eller slutten av historien, som gjør det mulig for leseren å fysisk følge med på reisa, og gjennom dette bedre få kunnskap om landet som helhet.

2.3 Inntrengerfantasy

Inntrengerfantasy, eller «Intrusion fantasy», er tekster hvor det fantastiske trenger inn i en primærverden som er gjenkjennelig som leserens egen normalvirkelighet. Dette er en kategori som nesten fungerer som det motsatte av portal- og oppdragsfantasy, da man i denne kategorien ser noe fremmed som kommer inn til oss, istedenfor at vi kommer til det fremmede (Mendlesohn, 2008, s. 12). Typisk inntrengerfantasy er skrekklitteratur, som for

eksempel Bram Stokers roman *Dracula* og forskjellige varianter av spøkelseshistorier. Litteratur innenfor denne kategorien trenger imidlertid ikke å være uhyggelig, det kan like godt være snakk om en enhjørning som vandrer inn gjennom en hage og forteller at hun trenger en spesiell blomst som kun vokser i primærverdenen. Uansett preges inntrengerfantasy av at det er noe som fysisk trenger igjennom til primærverdenen, noe som gjerne får oss til å ta et skritt tilbake, da vi ikke entydig kan si om det er noe godt eller vondt som har presentert seg for oss. Rytmen i tekster som tilhører denne kategorien er en sirkel av spenning og lettelse, nøling og angerløshet (Mendlesohn, 2008, s. 115). Hvor vi i den innforståtte fantasien ikke får en forklaring på det magiske, er det i inntrengerfantasyen essensielt for både karakterer og lesere å få en forklaring på hvorfor det fantastiske har brutt seg inn til normalverdenen, om så bare for at leseren skal kunne avgjøre om dette er et vesen som man skal løpe fra, eller prøve å hjelpe. Det er ikke gitt at karakterene skal bli vant til det magiske. Kanskje må de prøve å få vesenet tilbake til sitt eget hjem, uten at det blir sett av andre mennesker fra primærverdenen.

2.4 Terskelfantasy

Den vanskeligste kategorien å beskrive er den som vi på norsk kaller terskelfantasy. Den er kanskje den mest vanskelig å beskrive, grunnet at den er såpass sjelden. «Liminal fantasy» er en kategori som beskriver litteratur hvor man selv sitter og undrer på om det egentlig var en fantastisk historie eller ikke. Historiene forholder seg til vår normalverden, men karakterene reagerer ikke kraftig på den fantastiske som skjer, noe som får leseren til å undre om dette er fantastisk eller realistisk (Mendlesohn, 2008, s. 23). Et norsk eksempel på denne typen litteratur er *Kabalmysteriet* av Jostein Gaarder, som forteller om en gutt som reiser gjennom Europa med faren sin. Han leser samtidig i en mikroskopisk bok som forteller en historie som virker magisk, og som ser ut til å ha en sammenheng med guttens egen historie. Han tror samtidig at han møter en karakter fra denne magiske historien, Joker, gjentatte ganger på turen, men det er aldri noen andre som legger merke til denne karakteren. Slutten på fortellingen gjør at man sitter igjen med en følelse av at man har lest om noe overnaturlig, men man er ikke sikker på at det faktisk var overnaturlig, eller dagdrømmer og fantasering ifra gutten sin side. Vi kan også se på litteraturen i denne kategorien som en invitasjon til å delta i det fantastiske, men at vi velger å nøle med å motta denne invitasjonen. Resultatet blir da at det magiske forsvinner av seg selv, og man som leser blir stående igjen og lure på hva som kunne ha skjedd, mens man vandrer tilbake til primærverdenen som vi kjenner og føler

oss trygge i. Vi kan gjennom denne kategorien ikke sette noen grenser, på den samme måten vi kan med de andre tre kategoriene, men den havner mer i situasjoner hvor man kjenner igjen det magiske hvis man ser det, hvis man ser det i det hele tatt (Mendlesohn, 2008, s. 183).

2.5 Portal- og oppdragsfantasy

Portal- og oppdragsfantasy er kanskje den største kategorien innenfor fantasy, iallfall i barne- og ungdomslitteraturen, og det er først og fremst her det er naturlig å plassere *Halvgudene*-trilogien. Denne kategorien skiller seg fra de andre på den måten at vi i utgangspunktet befinner oss i en primærverden som ligner på vår egen, men så beveger oss inn i en fantastisk sekundærverden. Dette skjer gjennom en portal, som vi ofte ser på so en reise fra «vår» verden til den magiske. Denne kategorien handler mer om en inngang eller overgang til det magiske (Mendlesohn, 2008, s. 14). Noen av de mest kjente litterære tekstene som vi forknipper med denne kategorien er *Harry Potter*-serien og fortellingene om Narnia. I begge disse verkene finner vi karakterer som tilhører en primærverden og som ikke utmerker seg på noen som helst måte. Allikevel finner disse karakterene en portal inn til en sekundærverden, hvor det magiske lever. Karakterene må bli i sekundærverdenen, da de får et oppdrag som bare de kan løse. Dette kommer ofte frem gjennom en gammel profeti eller et spesielt samband som hovedkarakteren har til konflikten. Frem til den endelige konflikten må derimot karakteren trenes opp og bli kjent i den nye verdenen. Han får ofte utviklet egne evner innenfor magi, eller blir trent opp til en kriger. Etter å ha gjennomgått noen hinder og gjerne reist over halve riket, kommer hovedkarakteren, eller den utvalgte, endelig frem til den endelige kampen. Han vinner denne etter å nesten ha tapt, og får her gjerne hjelp av enten magiske egenskaper eller hjelpemiddel, som for eksempel et sverd. Når den endelige kampen er ferdig, blir helten av og til i sin nye verden, og til tider velger han å dra hjem og bare minnes eventyret han var med på.

Brian Attebery skrev i 1992 en «oppskrift» som gjelder for denne typen fantastisk litteratur. Han var her sterkt påvirket av *Ringenes Herre*, som nærmest skapte et mønster for hvordan fantasy skal skrives. Selv om vi etter Mendlesohns teorier kanskje vil plassere *Ringenes Herre* i den innforståtte fantasiens kategori, kan denne 'oppskriften' allikevel hjelpe oss med å forstå det mønsteret som disse fantastiske fortellingene følger i portal- og oppdragsfantasy.

Ta en middelalderaktig verden. Tilsett et problem og en profeti for å løse det. Introduser en karakter som ikke kjennetegnes av noe særlig annet enn å være ond. Gi vedkommende et svakt punkt. Tilsett nok mytologiske skapninger og ikke-menneskelige vesener til å fylle ut en rekke mindre episoder: bekjempe en drage, ri på en hest med vinger, overnatte hos alvene (som burde starte pensjonat). Tilsett videre en naiv og ordinær helt som vil vise seg å være den helten profetien forteller om, gi ham en komisk kamerat – og en klok gammel rådgiver som kan redde ham fra tid til annen samt forklare plottet. Rør godt. (Attebery, 1992, s.10)

En annen teoretiker som har prøvd å definere hva selve fantasy litteraturen er bygget opp av, er forskeren John Clute. Clute mente at det var fire byggesteiner som enhver fantasyfortelling måtte ha, og alle er knyttet til heltens reise. De fire byggesteinene kalte han for «wrongness», «thinning», «recognition» & «healing/return». Den første byggesteinen, «wrongness», beskriver simpelthen at noe er galt (Clute & Grant, 1997, s.1038). Hva det er som er galt kan være nesten hva som helst, for eksempel en ond hersker som prøver å ta over landet. I byggestein to, «thinning», blir det gale verre, og den onde herskeren får her mer makt til å ta over landet (Clute & Grant, 1997, s. 942). «Recognition» er den byggesteinen hvor helten finner ut av hva han må gjøre for å få en slutt på det gale, og hvordan han skal stoppe den onde herskeren (Clute & Grant, 1997 s. 804). I den siste byggesteinen, «healing/return», har det gale blitt bra igjen, den onde herskeren er ikke mer, og vår helt kan begynne å gjenoppbygge landet, eller han kan dra hjem (Clute & Grant, 1997, s. 458). Dette er et klassisk heltefortellingsmønster som kan minne om eventyrene med gutten som vinner prinsessa og halve kongeriket.

Clute prøver også å definere si noe om de mange portalene som vi møter i fantasy. Mange av de typiske portal- og oppdragsromanene er skrevet med barn og ungdom som fokusgruppe, og ikke voksne. Ifølge Clute er portalen en måte å markere overgangen fra barn til voksen på (Clute & Grant, 1997, s. 776). Den verdenen som du tidligere har vært skjermet fra som barn, er nå en verden som du skal lære å navigere i. Dette krever at du utforsker den ukjente verdenen og lærer deg reglene for hvordan den fungerer. Det er viktig at karakteren fra primærverdenen kan krysse over gjennom portalen, men det fantastiske i sekundærverdenen har en tendens til å bli i sekundærverdenen uansett. Det er her eventyret og de nødvendige utfordringene finnes.

Hvis vi ser nærmere på selve oppdraget som hovedkarakterene i fantasy ofte møter, er det ofte et oppdrag som krever at karakteren utvikler seg. Dette er ofte en utvikling som ikke bare utvikler evnene til karakteren, som for eksempel den fysiske styrken eller de magiske kreftene, men også en utvikling av hovedkarakterens moral og forståelse av verdier.

Oppdraget blir dermed ikke bare en søken etter en gjenstand eller etter å bekjempe en antagonist, det blir også en prosess som gir sine belønninger på et høyere nivå, som moralsk vekst. Fantasy stoler på de moralske verdiene til leseren, og bygger sine verdener rundt de moralske verdiene som synes å være universelle og som kjennetegner hvordan den gunstige verdenen burde fungere. Oppdraget blir i videre forstand å forhøye de samme verdiene hos leseren, i håp om å skape en bedre verden. Dette er noe som ofte er vanskelig å utvikle hos voksne lesere, noe som fører til at denne typen fantastisk litteratur mest er skrevet med barn og ungdom som fokusgruppe.

I sammenheng med dette er det viktig å poengtere at det ikke vil være noe rom for en moralsk usikker eller ondskapsfull hovedkarakter i portal- og oppdragsfantasy. Det er hovedkarakteren leseren følger og knytter seg til, og heltens vurderinger skal man i hovedsak være enig i. Hvis vi da har en karakter som har moralske verdier i motstrid med de som blir framstilt som universelt riktige, kommer hele strukturen til å kollapse.

2.6 Sekundærverdener

Sekundærverdener i fantastisk litteratur har en mengde ulike funksjoner, Med tanke på forfatterens litterære arbeid, kan de oppfattes som en form for hjelp, fordi de tilbyr forfatterne fri tilgang til å beskrive den verdenen de trenger til sin historie uten å forholde seg til naturlovene som styrer vår normalverden. Forfatteren kan i den nye sekundærverdenen sette sine egne grenser og finne personer og andre skapninger som ikke nødvendigvis trenger å eksistere i vår primærverden. Noen kjente sekundærverdener er for eksempel Middle-Earth i *Ringenes Herre*, Hogwarts i *Harry Potter* og det generelle verdensrommet som inkluderer alle planetene fra *Star Wars*-sagaene. Som de tre eksemplene illustrerer, er det tydelig at en sekundærverden ikke trenger å holde seg til noen bestemte felles regler når det gjelder utformingen. Det er imidlertid noen temaer som ofte går igjen i sammensettingen av disse sekundærverdene.

Ann Swinfen skrev i 1984 boken *In Defence of Fantasy: A Study of the Genre in English and American Literature since 1945*. Hun diskuterer i denne publikasjonen bla. hvilke verdier som ligger i sekundærverdenene. Emnene som Swinfen diskuterer, og som jeg vil se nærmere på, er den naturlige verdenen, historie og legender, språk, religion og tro. Disse temaene har interesse for den videre analysen jeg skal gjennomføre. Swinfen diskuterer ikke bare hva temaene har for verdi og hva de tilfører forfatteren, hun er også opptatt av hvordan de kan relateres til leseren. Jeg kommer ikke til å diskutere de teoriene som gjelder for leseren i dette kapitlet, men jeg kommer tilbake til det seinere, da dette er av stor betydning for den didaktiske delen av oppgaven. Det er uansett viktig å poengtere at det finnes mer verdi i sekundærverdenene enn bare hjelp til forfatteren med å realisere hans visjoner for teksten.

Som tidligere nevnt, er sekundærverdener designet ulikt, men disse settingene har stor betydning. Selve naturen og de fysiske omgivelsene er til tider like vesentlige for teksten som karakterene, da karakterene gjerne befinner seg på steder som fungerer som et metaforisk uttrykk for hvor de befinner seg mentalt. Det er derfor viktig at omgivelsene er nøye gjennomtenkt av forfatteren, og at landskapet er i en form for harmoni med selve fortellingen. Hvis forfatteren velger en middelalder lignende verden, uten den moderne teknologien som følger med vår verden, vil det for eksempel føles mer naturlig med et åpent landskap enn planlagte veier. Selve verdenen trenger ikke å ha inspirasjon fra middelalderen, selv om det tilsynelatende ser ut som det er den mest populære veien å gå. Dette kan være etter inspirasjon ifra Tolkiens univers Middle-Earth, som ofte regnes som den mest innflytelsesrike sekundærverdenen. Middle-Earth blir også diskutert av Swinfen, når hun gjennomgår de forskjellige verdiene og aspektene som en forfatter må ta hensyn til når han bygger opp en sekundærverden.

2.6.1 Sekundærverdenens oppbygging

Swinfen forklarer at for at sekundærverdener skal fungere som en fungerende verden i leserens øyne, er det vesentlig at de universelle lovene som vi kjenner fra primærverdenen, fortsatt må gjelde for sekundærverdenen (Swinfen, 1984, s. 77). Planter vokser ut fra et frø, som spirer og vokser før det blomstrer og dør. Dagen blir til natt, som igjen blir til dag. Ild er varmt, og is er kaldt. Tyngdekraften er fremdeles gjeldende. Dette er lover som leseren kjenner, og å endre disse fysiske lovene vil kunne gjøre teksten enda mer fjern eller uforståelig for leseren, som allerede har sin fulle hyre med å orientere seg i en fiksjonsverden.

The first essential in making a secondary world acceptable to readers is that its physical nature seem comprehensible and logical. The physical laws of nature and the vegetation need not be the same as those of the primary world, but they should have a similarity of structure, and a reasonable cause-and-effect relationship. (Swinfen, 1984, s. 77)

De eneste verdenene som kan trosse disse naturlige lovene, og fortsatt være troverdige for leseren, er enkelte verdener innenfor science fiction, som for eksempel kan ha en verden uten tyngdekraft som en grunnleggende naturlig lov. Tolkien følger alle grunnleggende naturlige lover, samtidig som han har en av de mest klassiske sekundærverdenene og legger en base for hvordan man kan skape en sekundærverden. Selve naturen i Middle-Earth er ikke hentet fra leserens verden, men områdene han beskriver har lignende omgivelser, og leseren kan relatere til dem. Vi kan gjennom et kart følge reisen til hovedkarakterene gjennom landet i fire bøker, hvor det mest overnaturlige er at et arktislignende land fullt med snø og is ligger kun et lite stykke fra et nærmest tropisk klima.

Hvis vi heller skifter fokuset til en annen type sekundærverden, kan vi se på den i *Harry Potter*. Der vi i Tolkiens univers kun befinner oss i én sekundærverden, er *Harry Potter* en tekst hvor karakterene beveger seg mellom en primærverden og en sekundærverden. Denne sekundærverdenen er i grunnen tilgjengelig for vanlige mennesker, men de som ikke har den nødvendige magien, eller ikke kommer fra sekundærverdenen selv, vil ikke kunne se de magiske bygningene, og heller få en ubevisst trang til å snu og gå tilbake. Sekundærverdenen vil derfor være en del av primærverdenen, og primærverdenen en del av sekundærverdenen, noe som gir forfatteren de rammene hun trenger for å kunne fortelle sin historie, uten å dikte opp en verden fra grunnen. Samtidig hjelper dette leseren, som ikke trenger å tilegne seg kunnskaper og navigere i et helt ukjent land, men kan henviser til steder som eksisterer i primærverdenen, og som han kjenner fra før. Leseren vil kunne se på et kart av vår primærverden og nærmest kunne sette en nål hvor karakterene beveger seg. Leseren vil også kunne relatere til forskjellige steder som karakterene refererer til, og kunne relatere til teksten på en helt annen måte enn til en sekundærverden som ikke er basert på primærverdenen i like høy grad.

Sammen med naturens lover kan man også diskutere magien som mer eller mindre eksisterer i sekundærverdenen. Swinfen forklarer at det magiske elementet kan se overnaturlig ut for befolkningen i sekundærverdenen, men oftere er det overnaturlige en kjent del av naturens lover (Swinfen. 1984 s. 75). Hvis vi ser til Tolkien, er det kun noen utvalgte karakterer som kan håndtere magi, og selv de få utvalgte har begrenset kunnskap om de magiske kreftene og hvordan de kan bruke dem. Det finnes i denne sekundærverdenen også forskjellige gjenstander som bærer magiske evner, som et sverd som lyser opp når fiender nærmer seg, men dette er også meget sjeldent og ekstremt verdifullt. Det blir ikke alltid fortalt hvordan disse egenskapene har blitt fordelt til de forskjellige objektene, og det blir heller aldri diskutert hvordan man kan tilegne seg kunnskaper om magi, men selve begrepet og tanken om det overnaturlige eksisterer gjennom hele sekundærverdenen. Befolkningen i Middle-Earth er kjent med magien som eksisterer i verden, men det er få som har opplevd det, og enda færre som har tilgang til det magiske. Magien i seg selv blir derfor sett på som noe sjeldent og dyrebart. Hvis vi derimot retter fokuset mot Harry Potter, er magi noe som er kjent for alle innenfor sekundærverdenen, og de er heller mer nysgjerrige på hvordan mennesker som ikke har magi, gomper, klarer å mestre hverdagen og alt som følger med den. Nesten alle i denne sekundærverdenen har tilgang til magi, og det finnes nesten ikke grenser for hva man kan lære og ikke. Det som nesten blir unikt i *Harry Potters* sekundærverden, er at verdenen nærmest er identisk med primærverdenen, men det som skiller dem fra hverandre er nettopp det overnaturlige, både når det gjelder magi som egenskap og de magiske vesener som lever i denne verdenen.

2.6.2 Magiske vesener

Magiske vesener, eller vesener som ikke eksisterer i primærverdenen, er noe som forfattere velger å bruke med omsorg for både for historien som helhet, men de blir også brukt som et uttrykk for å forsterke det magiske i sekundærverdenen. Vesener som draker, havfruer, fauner, alver osv. er vesener som ofte går igjen i fortellinger hvor det magiske ikke alltid nødvendigvis fremkommer så tydelig som forfatteren ønsker, eller hvor han vil legge enda mer trykk på det fantastiske i teksten. Hvordan hver enkelt forfatter skildrer de forskjellige vesener er også her forskjellig, da disse vesener kan være både onde og gode, snakke et språk som våre karakterer forstår eller ikke, og ikke minst den fysiske formen de har. Hvis vi ser på eksempelet havfrue, finner det igjennom litteraturen mange forskjellige versjoner, hvor den ene ikke nødvendigvis utelukker den andre.

Historien til sekundærverden er ikke alltid nødvendigvis noe som blir nøye forklart eller blir lagt vekt på, da det ikke alltid vil være av verdi for selve handlingen eller karakterene. Swinfen poengterer derimot at uansett om historien til sekundærverdenen blir direkte fortalt og vektlagt eller ikke, er den fortsatt av betydning for befolkningen som eksisterer i sekundærverdenen (Swinfen, 1984, s. 82). Ofte blir historien fortalt som myter og legender, profetier som kan virke utdaterte og ubrukelige for karakterene og fortellingens fremgang. Allikevel har de som regel mye å si for handlingen, da man trenger noe som har satt i gang selve konflikten som skal løses, noe hvis grunnlag ligger langt tilbake i tid, som for eksempel ringen som ble skapt for flere år siden i *Ringens Herre*, eller urettferdigheten og konflikten mellom Tom Riddles foreldre i *Harry Potter*. Det er disse konfliktene som ligger mange år bak som får konflikten i nåtiden til å skje, og som etter hvert ofte gir svarene på hvordan man kan løse konflikten. Løsningen eller hjelpemiddelet man trenger for løsningen kan ofte også være å finne i disse mytene, legendene eller historien. Her spiller også historien igjen sammen med det naturlige miljøet, da historiene svært ofte er knyttet til enkelte steder som for eksempel ruiner, slott, sjøer eller lignende. I *Ringens Herre* finner man også spor etter hendelsene som skjedde i forhistorien, *Hobbiten*. Reisefølget som reiser igjennom landet vandrer for eksempel forbi noen troll som har blitt til stein i sola, noe en av karakterene var med og opplevde. Her får også karakterene bevis på at det som de tidligere trodde var fantastiske fortellinger, faktisk utspilte seg. Sammen med selve naturen, bygger forfattere ofte sine verdener hvor de baserer verdenen på vestre Europa gjennom middelalderen eller bronsealderen. Det er derfor ofte typisk for disse fortellingene å inneholde riddere på hester, prinsesser og, som fantasien og eventyrene tilsier, en drage. Det er også gjennom denne kulturen som det religiøse kommer inn i fortellingen, da religion var veldig sentralt i kulturen ved denne tidsepoken. Det som derimot ikke er nødvendig, er at religionen og trosretningen i sekundærverdenen er av den vi kjenner i primærverdenen.

2.6.3 Lover og verdier

For at det skal finnes en befolkning, uansett hvor stor, trenger den befolkningen et system som kan fortelle om lovene og verdiene til de som lever der (Swinfen, 1984, s. 88). Dette trenger ikke nødvendigvis å være skriftlige lover, eller være noe man legger stor vekt på, men det må alltid være en verdibase som sekundærverdenen er bygget opp på. Det trenger heller ikke å være noe som er diskutert i det hele tatt av forfatteren, men kan være en speiling av forfatterens egne verdier som gjenspeiles i handlingene til karakterene, tankene de selve har

om hva som er riktig og hva som er galt. Det kan også være det som legger grunnlaget til hele konflikten i fortellingen og teksten, men ikke nødvendigvis.

“Behind and beyond all the physical attributes of a secondary world, the geography, history, habitations and arts, lies a basis of philosophy, religion and belief. Bak og utover alle de fysiske egenskapene til en sekundær verden, geografi, historie, vegetasjoner og kunst, ligger et grunnlag av filosofi, religion og tro.” – Swinfen, 1984, s. 88.

Ringenes Herre har i seg selv ikke en religion som blir fortalt, en spesiell trosretning som kommer frem ved hjelp av bønner til en høyere makt eller lignende. I stedet for dette er det en tydelig kamp mellom det gode og det vonde, hvor det gode i større grad kjemper for den frie viljen og besparingen av liv. Dette er en kamp som ikke bare kjempes mellom soldater og armeer, men også en kamp som hovedkarakterene kjemper igjennom de tre bøkene, da de gjentatte ganger står imot fristelser og valgene de tar. For eksempel så har ingen av hovedkarakterene møtt trær som kan snakke før, og har dermed ikke noe forhold til arten i seg selv. Karakterene velger derimot allikevel å hjelpe trærne når de trenger det, da de mener at de blir fratatt en av sine mest vesentlige verdier. I *Harry Potter* ser vi igjen den klassiske kampen mellom det gode og det onde, her imellom Harry Potter og hans følge imot Voldmort. Målet til Voldmort er å kvitte seg med alle mennesker og vesener som han ikke mener er verdige å leve, noe som kan minne om konflikter vi har hatt i primærverdenen. Her velger Rowling å ta en aktiv stilling, ubevisst eller ikke, til mangfoldet man finner i samfunnet, og hvilke mennesker og vesener som ifølge noen er mer verdifulle enn andre. Religion i seg selv blir aldri diskutert igjennom hele *Harry Potter* serien, men verdiene som forfatteren gjenspeiler gjennom sine karakterer og deres aktive valg, gir oss allikevel en base for hva som er riktig og galt.

Sammen med tolkningen av omverdenen og naturen, kulturen og historien, og med det dens trosretninger og verdier, setter forfatteren sammen en sekundærverden som en leser skal vandre gjennom og utforske sammen med karakterene. Et vesentlig hjelpemiddel for dette er kartet som ofte finnes i begynnelsen av fantastiske fortellinger som foregår i en sekundærverden. Gjennom dette kartet kan leseren orientere seg om personenes reise, hvis det skulle foregå en slik, og hvilken type landskap de reiser igjennom. De kan også lettere få et overblikk over distansen til de vesentlige stedene som har større betydning for handlingen.

Det gir også sekundærverdenen en større troverdighet for leseren, da de kan få en følelse av at denne verdenen eksisterer i virkeligheten, noe som gjør at karakterene som lever i sekundærverdenen også må ha eksistert, eller i det minste gi en tydeligere illusjon av at fortellingen har skjedd.

2.7 Verdier og identitet

I analysen av *Halvgudene* kommer jeg til å sette søkelys på indre verdier, og hvordan disse har en sammenheng med identitetsutvikling. Derfor vil jeg her gå inn på spørsmålet om hva verdier er, hvordan de kan påvirkes, og hvordan de har en sammenheng med identiteten som vi utvikler. Joar Vittersø, professor i psykologi ved UiT, har sagt følgende om verdier:

I et psykologisk perspektiv handler verdier om å prioritere det som er viktig. Verdier former handlingene våre, og til syvende og sist dreier de seg om hvordan vi kan leve gode liv og utvikle gode samfunn. (Vittersø, 2017)

Vittersø har forsket på hvordan man kan se på verdier i et psykologisk perspektiv, før han så deler dem inn i individuelle verdier og kulturelle verdier (Torsøe & Wangen, 2017). Begrepet *individuelle verdier* i dette tilfellet er en slags egenskaper som mennesker besitter, tankemønstre som vi liker å følge, en indre stemme som forteller oss hva vi bør og ikke bør gjøre til enhver tid. Gjennom verdiene vi kommer til å basere oss på, kan vi utvikle oss til gode mennesker, og derigjennom også få gode samfunn. Mye av verdiene vil dreie seg om hva som er rett og galt, og man vil gjennom verdiene kunne resonere seg frem til dette. Vittersø snakker også om *kulturelle verdier*, dvs. verdier som deles av mange mennesker i en kultur, og som det er en viss enighet om er noe felles. De kulturelle verdiene kan karakteriseres som felles normer og felles moral, og de er viktige for oppbyggingen av og fellesskapsfølelsen i samfunnet. Vittersø understreker også at i begge tilfeller er *følelser* viktige for verdiene. Følelsene påvirker oss når vi skal bestemme hva som er mer og mindre viktig. Vi kan få en vond følelse hvis vi har gjort noe vi selv mener er galt, og vi kan bli glade hvis vi kjenner at vi har gjort noe riktig. Et problem med hensyn til verdier, både individuelle og kulturelle, er at selv om mennesker kan ha mye felles verdimesig, er det slett ikke alltid vi er enige om hva som er galt og rett, og hvilke handlinger man skal utføre i enkelte situasjoner. For at vi skal kunne holde et samfunn sammen, må det derfor gjøres noen verdimesige valg for alle i fellesskapet, og disse verdivalgene blir uttrykt i overordnede

lovverk og forskrifter. Over tid må disse så stadig utvikles og presiseres, i takt med utviklingen av samfunnet.

Filosofen Bjørn Hofmann definerer verdier på en måte som samspiller med Vittersø, men med enda tydeligere vektlegging av det moralske, av godt og ondt:

Verdier er det som oppfattes som godt eller ondt, og som leder en persons eller en gruppes handlingsvalg. Verdier er knyttet til mål og handler om hva som er 'godt' eller 'ondt'. (Hofmann, 2014, s. 115).

Hofmann knytter her verdienes egenskaper til *handlinger*, og målet med handlingene. Vi kan se dette i samband med hva personen ikke bare ønsker å få ut av selve handlingen, men også hva handlingen sier om personen som velger å utføre den. Her kan vi begynne å se på hvordan verdier former *identiteten* til personen, og hva som ligger i grunnen for hvordan en person utvikler sin identitet basert på personens individuelle verdier.

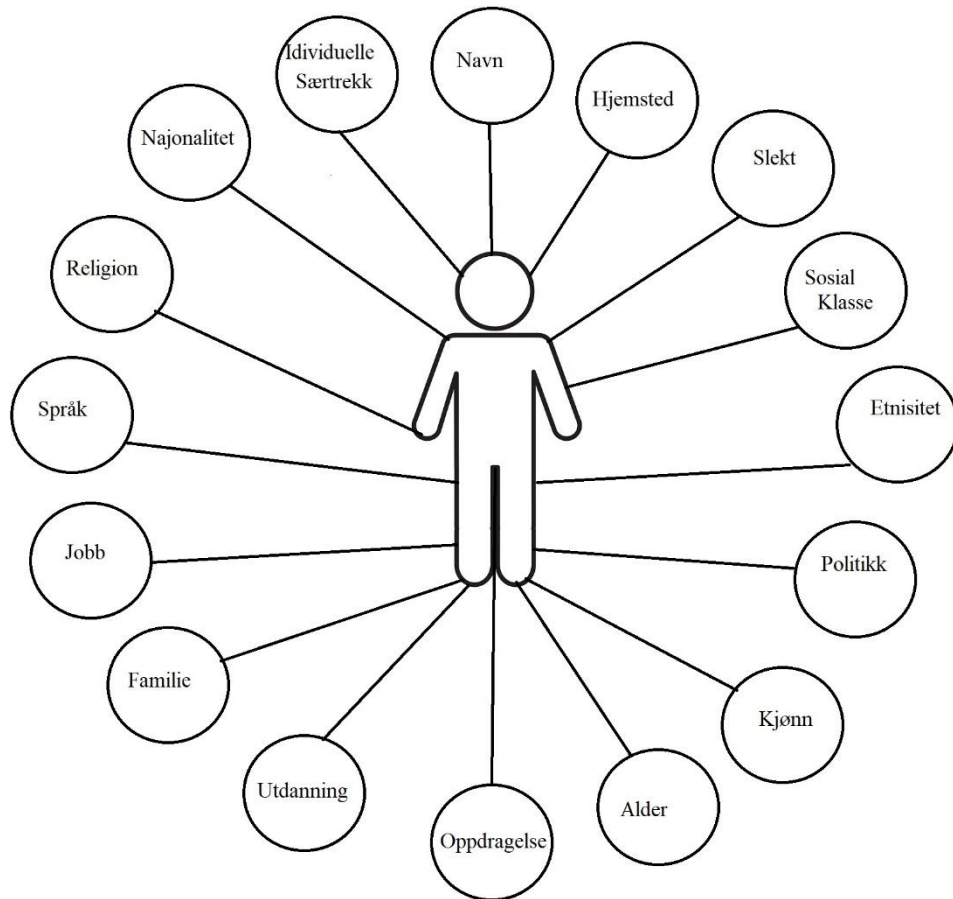
2.7.1 Verdier i identitetsdannelsen

Så hva er egentlig en verdi? En verdi vil jeg beskrive som en grunnleggende egenskap som styrer de valgene vi tar, basert på hva vi mener er rett eller galt, godt eller ondt. Verdivalget er i prinsippet uavhengig av om det er et stort eller lite valg, om det påvirker andre mennesker eller kun individet som tar avgjørelser. Det bestemmer uansett hvordan vi handler for å få frem det mest etisk riktige valget. Men hvordan kan vi koble verdiene som mennesker har med en individuell identitet?

I selve begrepet identitet legger vi en forståelse av individets *oppfatning av seg selv*.

Teoretikere er uenige om hvorvidt denne selvoppfatningen, fungerer som noe stabilt i et menneske over lang tid, som en fast personlighetskjerne, eller om det er noe mer ustabil, som stadig endres med tiden. I denne oppgaven vil jeg i utgangspunktet se på identitet som noe dypt og pregende for individet, men også ha en åpning for at en person kan endre trekk ved identiteten basert på nye verdier som han tilegner seg eller fjerner seg ifra. Barn vokser opp og endrer sitt syn på verden etter ny informasjon blir presentert for dem, og derfor kan de gjennom dette også endre sin identitet. Det er derimot viktig å poengtere at det må være vesentlige verdier som må endres for at individet skal få et nytt selvbilde.

Sosialantropologen Thomas Hylland Eriksen (Spernes, 2018, s.69) har utviklet en modell som beskriver de forskjellige markørene som setter sammen identiteten til individet. Dette er markører, og ikke verdier, men det kan ofte ligge en personlig verdi i de forskjellige markørene. Noen er mulige å endre, mens andre ofte vil beskrives som uforanderlige.

Figur 2. Figuren «Ulike dimensjoner i identitetsdannelsen» av Thomas Hylland Eriksen er et eksempel på identitetsbekreftelse. (Spernes, 2012, s. 70).

Figuren ovenfor viser de forskjellige markører som Eriksen mener danner identiteten til individer. Det er gjennom disse man danner et eget selvbilde, og en forståelse av hvem man er. Som tidligere nevnt er det noen av disse som individet lever med hele livet uten å forandre på dem. Eksempler kan være etnisitet og oppdragelse. Andre markører er enklere å endre på. Jobb, alder, sosial klasse, politikk og hjemsted er alle markører som ofte kan endres, og som gjør at individet får en ny oppfatning av seg selv. Gjennom å bytte karriere, kan man også bytte sin sosiale klasse, som gir en mulighet for et nytt hjemsted, som igjen kan få en til å endre sin politiske oppfatning. Gjennom å bare endre én av disse markørene, endret vi altså også tre andre, noe som understreker foranderligheten ved slike markører. Noen markører er tradisjonelt nokså uforanderlige, men er gjennom dagens samfunn med ny kunnskap og nye

muligheter blitt mer foranderlige en tidligere. Dette er markørene navn, nasjonalitet, religion, språk, familie, utdanning, kjønn, slekt og individuelle særtrekk. Alle disse er mulige for individet å endre, men det trenger en egen innsats, og denne kan komme som en effekt av medmennesker som påvirker en til forandring. Noen er enklere å forandre på i den rene praksisen, som for eksempel navn. Du kan enkelt bytte navn hos myndighetene i dag, men du vil allikevel ha sterke følelser og verdier koblet til ditt tidligere navn. Samtidig kan det bli en ny selvrealisering og skape sitt egne navn, eller i den generelle helheten ha et nytt navn som folk bruker for å referere til deg (Spernes, 2012, s. 77). Et navn er med dette ikke bare noe som er formulert på et papir, men noe du som oftest bruker for å presentere deg for nye mennesker, og som andre mennesker bruker for å referere til deg. Det vil derfor være av stor betydning hva dette navnet er, og hvordan du forholder deg til navnet. Vi kommer i *Halvgudene* å se at ikke bare markøren «navn» endres, men nesten alle tretten markørene kommer til å endres i løpet av kort tid for alle søsknene, og dette er avgjørende for deres eget selvbilde og identitetsdannelse.

Med basis i modellen og teorien til Eriksen, kan vi knippe verdier som en person har, sammen med identiteten som personen utvikler, og selvbildet han har. Men hvordan kan man utvikle denne identiteten, og hvordan kommer identitetsutvikling til uttrykk gjennom litteraturen som de unge leser? Kan litteraturen gi noen pekepinner på hvordan unge kan utvikle sin egen identitet?

Når en er barn og ungdom, er identiteten i stadig endring, og mye av dette har å gjøre med at de unge stadig må tilegne seg verdier, egenskaper og tanker som noe *nytt*. De er under sosialisering, forhold mellom andre mennesker og under konstant eksponering av ny informasjon som elevene må lære hva det er viktig å forholde seg til i livet. I samsvar med dette er det naturlig at identitetsproblematikk, ja, selve spørsmålet «*Hvem er jeg?*» ofte er et viktig tema i litteratur for barn og ungdom. Særlig i bøker for eldre barn og ungdommer møter vi en hovedperson som prøver å finne sin egen identitet blant karakterer som ønsker å formidle hvilken vei som er den riktige. Dette finner vi nettopp i trilogien *Halvgudene*, hvor du ikke bare har én, men tre hovedkarakterer som prøver å finne sin egen identitet gjennom valgene de tar og mellom stemmene til karakterene rundt seg. Karakterene prøver å finne seg selv i en ny verden, samtidig som deres opprinnelige identitet og selvbilde har blitt snudd opp-ned. I den nye verdenen må de skape en ny identitet som samsvarer med deres nye situasjon og livsstil. Denne byggende prosessen kan føre leseren inn imot nye tankemønstre,

og hjelpe leseren med egen identitetsutvikling.

2.7.2 Identitetsutviklingen i barne- og ungdomslitteraturen

Selv om identitetsutviklingen til barn og unge er individuell, er det ofte visse felles mønstre i utviklingen, og disse finner vi ofte igjen i barne- og ungdomslitteraturen. Litteraturforskeren Åsfrid Svensen forteller om noen slike gjenkjennbare mønstre hos litterære karakterer, som ofte kan hjelpe leseren å utvikle sin egen identitet og sine verdier.

Det kanskje mest framtrepende eksemplet, historisk sett, på et mønster for identitetsutvikling i barnelitteraturen, er ett som var orientert etter kjønn. Jentene i de tradisjonelle ungpikenebøkene skulle løsrive seg fra sin primærfamilie, og så prøve å grunnlegge sin egen familie gjennom ekteskap (Svensen, 2001, s. 209). Dette mønsteret har de siste tiårene blitt sett på som utdatert, særlig i forbindelse med utviklingen av feminismen og likestillingen, og tydelig merking av bøker som «for piker» og lignende forsvant da også på 1970-tallet, slik som også de spesifikke guttebøkene gjorde det. Men helt borte er likevel ikke inntrykket av ungpikenebok med romantikk i sentrum. Det finnes enda i ungdomslitteraturen. Det finnes en god del ungdomslitteratur et romantisk motiv i sentrum

Guttene i det tradisjonelle identitetsutviklingsmønsteret i litteraturen skulle løsrive seg fra hjemmet på en mer ekspansiv måte, gjennom spennende prosjekter:

Guttebøkene har også en løsriving ifra hjemmet, men her er heller målet å løsrive seg for å kunne dra av sted på de eventyrene man måtte fullføre og farefulle prøvelser som måtte overkommes. - Gutten som skal bli mann, må lære å greie seg på egen hånd utenfor hjemmet. Han må herdes gjennom påkjenninger og motgang; bare slik blir han sterk, pågående, aktiv og sjølvstendig. – Svensen, 2001, s. 208

Dette er en trend som har trekk ifra de gamle folkeeventyrene, fra heltenes utreise, prøvelser og kamper der. Og det passet inn i et kjønnsrollemønster der menn i større grad enn kvinner skulle realisere seg selv utenfor familien.

2.7.3 Hjem – reise – hjem

Av de to nevnte tradisjonelle mønstrene for identitetsutvikling i bøker for barn og unge, er det først og fremst det gamle «gutte»-mønsteret som ser ut til å ha slått rot i den fantastiske

litteraturens identitetsutvikling, og etter hvert i bøker med både gutter og jenter som hovedpersoner. Vi kan kalle det et reisemønster: Hjem – reise – hjemkomst. Som navnet tilsier, finner vi ofte hovedpersonen(e) i en hjemme tilstand, hvor han lever trygt, men ofte har en eller annen type mangel. Personen reiser så ut i verden, hvor han gjennomgår forskjellige prøvelser som kommer i veien for han, men som han klarer gjennom sin personlige vekst i både styrke og list. Personen finner så veien til en ny og modnere hjemme tilstand, hvor mangelen han tidligere hadde er borte, takket være det han har gjennomgått og klart på reisen. Et godt eksempel på denne typen litteratur er *Mio min Mio* av Astrid Lindgren, eller *Harry Potter*-bøkene av J. K. Rowling. Begge hovedpersonene i disse bøkene begynner sine historier med et tydelig behov og en sterk mangel, som i begge tilfellene er en lengsel etter et sted å kalle hjemme, med en familie som liker dem. Personene begir seg så ut på en reise, hvor de finner et sted der de ser ut til å passe inn. Mio finner sin far kongen, og lever lykkelig på slottet hans, mens Harry Potter finner venner på en skole som han etter hvert begynner å se på som sitt egentlige hjem. Etter hvert finner både Mio og Harry også et problem som kun de kan løse, et oppdrag som de må begi seg ut på for å realisere sine kunnskaper og ferdigheter, samtidig som de også kommer inn i en personlig vekst og en identitetsutvikling. De overkommer hindrene og bekjemper ondskapen, og får bekreftet det selvbildet de etter hvert har utviklet – deres identitet. De vender så tilbake hjem hvor de hører til, i Mios tilfelle er det hos hans far kongen, mens Harry Potter drar til sin primærfamilie, men holder kontakten med de personene han har møtt under sitt opphold på skolen. I begge tilfeller betyr «hjem» her også et nytt stadium i utviklinga av personene, en modnere identitet. Både Mio og Harry må i tillegg til sine oppgaver gjøre seg fortjente av det navnet de har i den sekundære verdenen, da det ligger en profeti til begge deres navn, og det er opp til dem å oppfylle denne profetien og ikke skuffe karakterene rundt dem.

I de siste tiårene har barnelitteraturen utviklet seg i takt med samfunnet, og dermed har verdiene som blir presentert og identitetsutviklingen endret i fremstillingen av karakterene. Bøkene bryter noen ganger med de lineære fortellingene som ble forklart tidligere, og velger å skifte mellom steder, tid og karakterer. I den mer moderne fantastiske litteraturen finner vi heller en sterkere posisjonering til at karakterene prøver å finne sin egen vei i verden, et sted hvor de føler en tilhørighet og en plass som de kan kalle for hjemme. Dette ser vi også svært tydelig i *Halvgudene*, da hovedkarakterene prøver å finne sin plass i den nye verden, og søker etter stedet som de kaller for hjem. Vi ser i samband med karakterers søk etter sin egen plass i den nye verden, også en sammenheng mellom karakterenes identitetsdannelse og reisen han

gjennomfører. Reisen blir som en metafor for den indre reisen som karakteren må gjennomføre, hvor det ytre landskapet ofte kan beskrive den indre følelsen som karakterene har. Hvis reisen går gjennom et stormete hav, har ofte karakteren en turbulent indre diskusjon om hva han skal gjøre videre, med forskjellige indre og ytre verdier som trekker han i forskjellige retninger. Hvis reisen tar karakteren over et fjell, kan karakteren her ha funnet en ny egenskap eller en ny verdi som gjør han enda mer sikker på hvem han er, og det motsatte hvis reisen går nede i en dal. Været på denne reisen kan også ofte symbolisere hvordan karakterene føler, hvor sol blir koblet med en fornøyd tilværelse, mens regn og storm blir som tidligere beskrevet som en usikker og mørk periode for karakteren. Med andre ord så er det ikke lagt så mye fokus på at karakterene skal dannes og tilegne seg de verdiene som de voksne vil at barna som leser også skal tilegne seg, men heller at alle karakterene finner den veien som passer for dem, og at de finner et sted som de kan føle en spesiell tilhørighet til. Dagens fantastiske litteratur har dermed gitt større «tillatelse» og forståelse for karakterene, og dermed leserne, og å få lov til å være den beste versjonen av seg selv, og at de ikke trenger å føye seg og være noen de ikke er.

2.8 Leseren og teksten

I 2017 ble det totalt utgitt 10 050 boktitler i Norge, hvorav 8800 var utgitt på norsk. Av disse 8800 titlene var 503 for barn, og 411 av disse igjen var innenfor kategorien skjønnlitteratur (Statistisk Sentralbyrå, 2019). Hvis vi ser for oss at det hvert år kommer et gjennomsnitt på 400 bøker for barn, hvordan skal lærere og voksne kunne hjelpe individuelle barn å finne boken som passer for just det barnet, hvilke kjennetegn kan man se etter i barnets verdier og identitetsutvikling, og hvorfor skal man hjelpe dem i det hele tatt? Hvis vi ser til LK20, står det blant tverrfaglige temaer at elevene skal lese skjønnlitteratur for å hjelpe med identitetsutvikling.

Lesing av skjønnlitteratur og sakprosa kan både bekrefte og utfordre elevenes selvbylde og dermed bidra til deres identitetsutvikling og livsmestring. –

Tverrfaglige temaer (Kunnskapsdepartementet, 2019, s.3).

Det er særlig gjennom norskfaget elevene skal få oppleve litteratur, og gjennom dette kunne diskutere verdier som blir uttrykt i litteraturen. Her er det mulig for elevene å danne sin egen mening, og få et nytt innsyn i forskjellige situasjoner, og de kan gjennom refleksjon enten

tilegne seg de verdiene som litteraturen prøver å formidle, eller legge dem til side for noe annet som passer dem bedre. Uansett kan litteratur være nyttig både som bekrefter og utfordrer. Det er her vesentlig at elevene får en generell opplevelse av teksten, uavhengig om det er en provoserende følelse, eller at eleven går opplevelsen av at teksten forstår seg på eleven og dens meninger.

Elevene skal lese tekster for å oppleve, bli engasjert, undre seg, lære og få innsikt i menneskers tanker og livsbetingelser. Norskfaget bygger på et utvidet tekstbegrep. Dette innebærer at elevene skal lese og oppleve tekster som kombinerer ulike uttrykksformer. De skal utforske og reflektere over skjønnlitteratur og sakprosa på bokmål og nynorsk, på svensk og dansk, og i oversatte tekster fra samiske og andre språk. Tekstene skal knyttes både til kulturhistorisk kontekst og til elevenes egen samtid (Kunnskapsdepartementet, 2019, s. 2).

Gjennom å lære opp elevene til kritisk tenking, blir det også mulig for dem å kunne se begge sider av en sak, eller en handling, og kunne tolke den ut fra hva som hadde gitt det beste utfallet. Er det karakterene gjør det samme som elevene selv ville ha valgt å gjøre? Det er også her som læreren kan presentere litteratur for klassen i fellesskap, slik at de sammen kan diskutere handlinger, valg og verdier som karakterene foretar seg igjennom fortellingen. Hvis læreren har god kjennskap til sine elever, kan hun finne litteratur som kan hjelpe dem med eventuelle verdikonflikter som kan eksistere i klasserommet, og samtidig presentere dem for litteratur som kan fange de individuelle elevenes interesse i form av sjanger, handlingsmønster eller tematikk.

2.8.1 Den fantastiske litteraturens muligheter

Elevene skal lese litteratur på skolen, og gjennom litteraturen prøve å finne ut av hva de selv står for, hva som er riktig og galt, og hvordan de kan bruke dette i sin egen identitetsdanning. Læreren har en viktig oppgave med å hjelpe elevene inn i litteraturens verden, og også med å stimulere til at elevene får diskutert verdivalg og handlinger som blir framstilt i litteraturen. Elevene skal oppleve litteratur sammen med sine medelever, men elevene skal også selve finne frem til egen litteratur på biblioteket. På grunnlag av at *Halvgudene* er en trilogi innenfor den fantastiske litteraturen for barn, er jeg nysgjerrig på hva det er med denne typen litteratur som barn finner tiltrekkende, og stiller derfor spørsmål til elevenes preferanser når

det kommer til den fantastiske litteraturen og dens oppbygning. Hva kan elevene få ut av den fantastiske litteraturen når det kommer til verdiformidling, og gjennom verdiene identitetsutvikling, som de ikke kan få ut av realistisk skjønnlitteratur?

Hva er det for mønstre som barn eventuelt kan kjenne seg igjen i og være komfortable med som eksisterer innenfor den fantastiske litteraturen og gjør den så velegnet for å skape en bevissthet om hvilke verdier som ikke nødvendigvis kommer frem i den samme grad i realistisk skjønnlitteratur, eller som kanskje ikke blir diskutert i den samme kontrasten som leseren trenger å se for å forstå selve problematikken. For barn er det ofte mye lettere å forstå et problem som svart eller hvitt, og helst med så få gråskalaer som mulig. De blir vant til dette igjennom barnehage og barneskole, hvor det er noe som er riktig og noe som er feil. Hvis du som voksen sier til et barn at det ikke er et riktig eller galt svar, men at det finnes flere muligheter og at de må velge selv, vil de som oftest komme løpende tilbake for å spørre om de gjorde den rette handlingen allikevel. Gjennom den fantastiske litteraturen kan man som barn derfor ofte se på «de onde» som de onde, og så er «de gode» like enkelt og greit de gode. Antagonisten gjør de gale handlingene, og protagonisten gjør de riktige handlingene. Derfor blir også det som antagonisten kjemper for også klassifisert som dårlige verdier og ondskapsfullt, mens protagonisten står for det som er bra og hva leseren selv bør streve etter for å oppnå. Lord Voldemort vil at bare noen enkelte tryllemenn skal få styre den magiske verdenen, mens Harry Potter kjemper for at alle er like mye verdt og ha en egen rolle i samfunnet. Dette blir da en verdi som leseren vil oppfatte, og om mulig bli mer inkluderende imot andre. Men hva om vi hadde lest *Harry Potter* ifra Lord Voldemort sin side, og fremstilt han som helten i historien? Ville da verdien ha blitt tolket som at noen er verdt mer enn andre? Dette temaet om hvilke som er «de onde» og hvilke som er «de gode» blir mye diskutert i *Halvgudene* #2, og blir også diskutert i analysen.

Göte Klingberg var en psykolog og forsker på barnelitteraturfeltet, og han arbeidet mye med å analysere og tolke den fantastiske litteraturen og hvilket utbytte barn kunne ha av de fantastiske verdenene som forfattere av fantastisk litteratur bygger opp. Klingberg trekker en del paralleller mellom fantastisk litteratur for voksne og barn, for å vise at de ikke nødvendigvis er så forskjellige som man skulle tro at de er, og at man som voksen derfor ikke trenger å ha et annerledes syn på den fantastiske litteraturen for barn enn på den tilsvarende litteraturen for voksne. Fantastisk litteratur for barn er nok tilpasset barneleserne ved at den for eksempel ikke stiller for intellektuelle spørsmål eller ved at den begrenser innslaget av grufulle skildringer og tragiske utfall (Klingberg, 1980, s. 112). Men mange av motivene,

karakterene og særtrekkene innenfor den fantastiske litteratur er de samme både i voksenbøker og barnebøker. Ifølge Klingberg blir det derfor ikke et spørsmål om hvor ung mann må være for å lese bøkene og fortsatt ha utbytte av dem, men heller et spørsmål om hvor gammel man må være for at fortellingene ikke skal være for skumle eller ubegripelige (Klingberg, 1980, s. 114). Han poengterer videre at hvert barn er et enkelt individ, og at de modnes i forskjellige aldrer og kommer til å tolke tekster forskjellig basert på hvilke kunnskaper de sitter inne med. Men vi sitter fortsatt igjen med spørsmålet om hva barnet får ut av å velge en fantastisk tekst om en fremmed verden, hvilke muligheter som den fantastiske litteraturen kan tilby som den realistiske ikke kan. Klingberg sier noe interessant i denne sammenhengen:

Det hävdas emellanåt att «fantasy», myter och sagor är de bästa medierna, om man vill förmedla synpunkter på djupare psykiska problem till barn, t ex på barns ångest inför döden eller på deras anti-sociala känslor såsom fientlighet mot föräldrarna. (Klingberg, s. 115-116)

Mange av de fantastiske fortellingene som er skrevet for barn inkluderer temaer som mange vil se på som vanskelige å diskutere med et barn, som for eksempel døden. Slike temaer har den fantastiske litteraturen en særlig mulighet til å behandle symbolsk, gjennom eventyrlige sekundærverdener, magiske figurer og innslag, reiser og prøvelser. Barna kan lese en fantastisk tekst først og fremst som et eventyr i en magisk verden, med en spennende reise for en helt og hans venner. Samtidig kan denne teksten fungere som en bearbeiding av fenomener som død og sorg i menneskelivet – ved at død, sorg og savn er til stede i teksten uten å bli direkte tatt opp som tema eller knyttet sterkt til hovedpersonen. Den fantastiske litteraturen, med sine eventyrlige sekundærverdener, kan tilby en nyttig distanse, en trygg plass der vanskelige temaer for barn kan bli tatt opp og bearbeidet. Begrepene og tankene som her blir presentert for barn blir ikke noe helt fremmed som de ikke har noe kjennskap til eller kunnskap om, men den fantastiske litteraturen kan gi dem en mulig til å forholde seg til det med en distanse til det personlige og nære.

3.0 Analyse

I dette kapitlet vil jeg analysere trilogien *Halvgudene* med basis i problemstillingene mine. Til hjelp med å analysere romanene har jeg teoriene som jeg tidligere har diskutert. Jeg vil begynne med å diskutere det karakteristiske sjangermønsteret fra portal- og oppdragsfantasy som *Halvgudene* følger, med særlig vekt på den første boken i trilogien. Her fester jeg meg ved noen karakteristiske motiver som hører sjangeren til. Det første vil jeg kalle «det utvalgte barnet». Deretter tar jeg for meg den reisa som karakterene gjennomfører, både fysisk og psykisk, i en del som ganske enkelt heter «Reisa». Etter dette vender jeg meg mot verdiproblematikken i problemstillinga og analyserer det jeg kaller «Det gode» og «Det onde». Her diskuterer jeg forskjellige meninger som personene uttrykker, og de forskjellige verdikonfliktene som kan ligge til grunn for dette. Når jeg analyserer romanene vil jeg referere til dem basert på hvilket nummer de har i trilogien, slik at *Halvgudene* blir referert til som #1, *Svart Regn* som #2, og *Arven etter Maél* som #3.

3.1 «Det utvalgte barnet»

Handlingen i trilogien begynner på en helt vanlig ungdomsskole i Oslo, hvor vi møter tre tilsynelatende helt vanlige søsken. Det er ingenting som egentlig er spesielt med dem, og de lever litt i skyggen av de andre rundt seg. Ingen av søsknene er særlig populære blant sine medelever, basert på forskjellige grunner. Klasserommet var mer eller mindre tomt. Nesten ingen av elevene på Nordseter skole pleide å tilbringe storefri der; de løp alltid rundt i gangene eller skolegården, lo og fleipet med hverandre. Sånn som venner gjør. Ingen med *ordentlige* venner trengte å sitte i klasserommet. (#1, s. 7). Dina er en stille og tilbaketrukket jente som prøver å passe på sine søsken, Balder liker sitt eget selskap og bøker framfor andre mennesker, og Thea viser stor aggresjon imot andre medelever som kommenterer henne og familien hennes. Den eneste som i begynnelsen skiller seg ut, er faren Jostein. Jostein er en person som ikke forstår seg på moderne teknologi; han har ikke lappen og kan ikke kjøre bil, og han ser ikke noe galt i at hans ene datter tyr til vold for å forsvare seg istedenfor å gå den verbale veien. Det tar derimot ikke lang tid før noe merkelig også kan knyttes til Josteins barn. Dina begynner å vise tegn på at hun har overnaturlige krefter. Hun diskuterer dette med sine søsken, som også synes å ha utviklet overnaturlige krefter, og de forteller om det til faren. Jostein forteller dem så noe som skal forandre livet deres fullstendig. Han sier at de ikke kommer fra denne verdenen, men en helt annen som ingen mennesker her kjenner til, et

spesielt sted som man må reise til gjennom en portal: «Jeg er ikke fra denne verden,» sa faren deres alvorlig. «Og det er ikke dere heller» (#1, s. 20). På toppen av det hele får de beskjed om at de er halvguder. Denne typen erkjennelser er slett ikke uvanlig i fantasy. La oss se på noen eksempler.

3.1.1 Mønsteret

Harry Potter lever sammen med sin tante og onkel, som behandler han som luft hvis ikke han gjør noe for å irritere dem. Det skjer av og til litt rare ting rundt Harry, både på skolen og i hjemmet, ting som ikke har noen naturlig forklaring. En dag kommer en kjempestor mann og forteller at Harry ikke er et ordinært menneske, men en trollmann. Ikke nok med dette, han er en spesiell trollmann som alle i hele den magiske verden kjenner, den eneste som overlevde dødsforbannelsen.

Percy Jackson lever sammen med sin mor, uten egentlig å ha noen venner rundt seg. Han har heller ingen far, og føler seg generelt ukomfortabel med folk siden ingen viser noen interesse for ham. En dag forandres alt. Percy finner ut at han ikke er en vanlig gutt. Hans far er en gresk gud, det vil si at Percy er en halvgud, og han må forlate sitt hjem for å trene opp de spesielle kreftene han oppdager i en treningsleir sammen med andre halvguder og magiske vesener.

I den helt vanlige byen Engelsfors lever en gruppe jenter. De er vanlige tenåringer, men alle har forskjellige kvaliteter og personligheter. Noen er mer populære enn andre, noen er mer intelligente enn andre, noen har en mer komplisert fortid enn andre, osv. En natt våkner alle jentene og begynner å bevege seg mot det samme møtestedet, som mot sin egen vilje. Her møter de en mann som forteller dem at alle er født med spesielle overnaturlige egenskaper, som gjør dem alle til hekser med forskjellige krefter.

Dette er altså et mønster vi kjenner fra annen fantasy litteratur. Vi har et helt normalt menneskebarn, som gjerne føler seg utenfor samfunnet og det sosiale. Barnet har få eller ingen venner, og bruker derfor mye av tiden sin alene. Noe endrer seg så plutselig, for eksempel at barnet begynner å oppdage nye krefter som han utvikler, eller at et vesen møter barnet og forteller han at han egentlig er noe helt annet enn det han trodd. «Det utvalgte barnet» må videre finne sin vei gjennom verden, ofte en sekundærverden, med et oppdrag om

å redde alle. Vi kan i denne «utpekingsfasen» se trekk fra Farah Mendlesohns kategori *inntrengerfantasy*, hvor du har enten et vesen eller andre magiske fenomener som springer ut fra en sekundærverden og inn i vår primærverden. I motivet «Det utvalgte barnet» er også barnet i seg selv et magiske vesen som er kommet inn i primærverdenen, uten at han selv er bevisst om det. I *Halvgudene* kom barna inn i primærverdenen da de bare var noen timer gamle, og vokste opp i Oslo uten at noe overnaturlig eller unormalt skjedde dem. Selv om søsknene går i samme klasse og lever sammen med hverandre, viser de tydelige tegn på ensomhet og er svært lite sammen med hverandre. Balder liker å holde seg til sine bøker, men kan se på en film sammen med Dina til tider. Dina har ingen spesielle interesser, men går litt på tur og holder seg generelt opptatt med vanlige interesser for en trettenårig jente. Ensomhetsfølelsen er påtakelig, og nok gjenkjennelig for mange lesere: «Dina visste ikke helt hvordan det hadde blitt sånn. Visste ikke helt hvorfor hun ikke hadde havnet i noen klikk, men blitt en utstøtt. Hvilke regler måtte man følge for å slippe inn i jentegjengene? Hvilke regler hadde gjort at Dina var alene?» (#1, s. 7). Thea liker å stenge seg inne på rommet sitt og spille høy rockemusikk og lese fantastisk litteratur. Thea er også den som markerer størst avstand til de andre familiemedlemmene, gjennom å stenge dem ute ved å bruke hodetelefoner eller lukke en dør.

3.1.2 Formynderen og informatøren

I *Halvgudene* har vi ikke bare tre søsken, men altså også en far. Som nevnt blir Jostein beskrevet som en spesiell person som ikke passer inn i samfunnet de lever i. I tillegg til det gammelmodige ved ham som før er nevnt, går det rykter om at han har prøvd å føre en samtale med en nabokatt, samtidig som han blir unaturlig engstelig hver gang de norske ulvestammene blir diskutert. For søsknene er farens væremåte noe som de har vendt seg til. Han gir dem rom til å vokse og oppdage verden for seg selv, men spiller samtidig rollen som et trygt punkt som barna kan søke seg til i tider de er usikre eller trenger en veileder. Han viser også stor omsorg og kjærlighet for sine barn. Når hans barn kommer til ham for å fortelle om de overnaturlige kreftene de har oppdaget, kan han opptre i rollen som veileder og guide dem om deres forhistorie og hva de må gjøre videre. Han informerer barna om sekundærverdenen, og forteller dem ikke bare om hvordan de kom til Oslo, men også hva de må gjøre når de kommer tilbake til sin egen verden, der det pågår en kamp akkurat nå. Faren forteller barna om at de er spesielle, halvguder, og at de med stor sannsynlighet kommer til å oppdage flere krefter etter hvert. Han forteller også om hvor viktige søsknene er for kampen

som pågår i sekundærverden, og hvilken side han forventer at det kjemper på. Barna blir med dette kastet ut i noe som de selv ikke har valgt, men som det er forutsatt at de skal gjøre når de er kommet til en passende alder. De blir dermed alle tre «de utvalgte barna», de som skal hjelpe i en strid de aldri har hørt om, i en verden de ikke visste eksisterte.

«Det er farlig å sende dere tilbake», sa Jostein og så mørkt på Balder. «Men jeg har sterk tro på at dere vil bli til enorm hjelp for trysfelterne. Målet er å felle Forbundet, og at dere tre skal snu vinden. [...]. Dere kan ikke leve i denne verdenen lenger med slike krefter, dere *må* dit dere hører hjemme» (#1, s. 35).

3.1.3 Identitetsendring

Vi kan som tidligere nevnt se at dette mønsteret har gjentatt seg i flere skjønnlitterære verk, både for barn, ungdom og voksne. Harry Potter måtte reise inn i den magiske verden sammen med alle trollmenn og bekjempe lord Voldemort. Percy Jackson måtte begi seg inn i leiren for halvguder og finne løsningen på en krig mellom de gamle greske gudene. Jentene i Engelsfors må bekjempe en ondskap som har kommet inn i deres verden og prøver å drepe dem. Alle disse ungdommene sliter med sitt eget selvbilde, og finner gjennom en veileder en vei inn i den magiske verden hvor de er utvalgt til å bekjempe ondskaper som prøver å ta over sekundærverdenen. Dette er ikke bare noe som endrer barnas verdensbilde, men påvirker også selve identiteten deres. De er ikke lenger usynlige og uten folk rundt seg, men har plutselig alle øyne på seg, og forventninger om at de er løsningen på problemet som sekundærverdenen sliter med.

I tillegg får hovedpersonene i *Halvgudene* nye navn som tilhører den nye verden. Thea er nå Trigg, Balder heter Briskir, og Dina har navnet Dimyne. Ifølge Dimyne føles de nye navnene riktige, på en eller annen måte. Vi kan også se på dette som en grunn til at søsknene ikke har følt seg ordentlig tilknyttet samfunnet i Oslo, der de hverken er mennesker eller blir tiltalt med sitt egentlige navn. Tenker vi på Thomas Hylland Eriksens markører for identitetsdannelse, ser vi i *Halvgudene* en endring av slike markører som gjerne er uforanderlige. Navnet som blir brukt for å betegne individet endres til noe nytt, noe som tilhører den nye verden som barna skal være i, og de må derfor forkaste sine gamle navn og den tilknytningen som hører med det. I tillegg til dette endres deres oppfatning av slekt og familie, da moren deres viser seg å være en gud, og de har tilkoblinger til gudene. Vi kan

også diskutere om barnas syn på sin egen nasjonalitet, etnisitet og religion endres i samband med dette, men det er ikke noe som blir videre diskutert i romanene. Allikevel vil det faktisk at markøren «navn» endres, og søsknenes oppfatning av slekt og familie med den, gi en endring i barnas selvbilde og identitet, som fortsetter å utvikle seg alt mer igjennom romanene, til de til slutt nesten har endret på alle av Eriksens markører. Ungdommene er kommet inn i et eksistensielt grenseland:

Var det på Tiladnen hun hørte hjemme? *Det må synke inn*, tenkte Dina. *Ikke stress. Du blir bare gæren. Ikke tenk så mye.*

«Okei, pappa,» sa hun omsider. «La oss si at jeg aksepterer at dette er sant, at vi kommer fra – fra en annen verden. Hva gjør vi nå?»

Jostein så på henne. «Nå finner vi portalen.» (#1, s. 37)

3.2 Reisa

«Er det nå du skal vise oss Narnia i klesskapet?» spurte Thea (#1, s. 21). I dette kapitlet vil jeg begynne med å forklare hvordan Tiladnen er bygget opp, og hvordan selve reisen som karakterene utfører har en sammenheng med hvem de er som personer, og den indre reisen de etter hvert gjennomfører. Jeg vil derfor begynne med å forklare hvordan de tre hovedkarakterene utvikles igjennom tekstene. Denne utviklingen baserer seg ikke kun på kreftene, men også mye på karakterenes indre vokst og oppfatning av både seg selv og andre. Igjennom teksten møter karakterene nye utfordringer, og får igjennom alle tre bøkene ny informasjon om deres nye hjemsted. Alt dette er med på å påvirke både karakterenes indre utvikling, så vel som hvordan de blir oppfattet av de andre rundt seg. Denne utviklingen har ofte en sammenheng mellom den fysiske reisen som karakterene gjør, og man kan ofte se på omgivelsene rundt karakteren som en metafor for hvordan karakterene føler seg, eller endrer seg. I første delen av bøkene som følger det tradisjonelle portal-quest-mønsteret, legger forfatteren grunnlaget for karakterene. Han prøver her å fortelle hvem karakterene er, hvordan primærverdenen er, før han går videre til det magiske som trenger inn i primærverden og kommer til syne. Barnet som tidligere var usynlig, er nå blitt det utvalgte barnet som må reise igjennom sekundærverdenen, og redde den nye verden fra ondskapen. Men det ligger mer til reisa enn bare å gå gjennom en portal, både fysisk og psykisk. Enhver portal er annerledes, og kommer med forskjellige regler. Ikke minst er de fysiske landskapene

som karakterene reiser igjennom annerledes, og hvordan kan egentlig den fysiske reisa sees i sammenheng med identitetsutviklingen til karakterene?

3.2.1 Tiladnen

Nesten med én gang som hovedpersonene finner ut av at de er annerledes, og ikke hører hjemme i Oslo, må de finne en portal for å komme seg til sekundærverdenen, som blir kalt Tiladnen. Søskenene har nesten ingen informasjon om hvordan Tiladnen er utformet, hvilken teknologisk alder menneskene lever i, eller engang hvilke alle arter er som lever på Tiladnen. De vanlige naturlovene som de er vant med ifra Oslo er fortsatt de samme, som for eksempel tyngdekraften, alt som lever må én gang dø, varmt er varmt og kaldt er kaldt, osv. Dette gjør Tiladnen til en sekundærverden som leseren lett kan flytte inn i. Det er ikke noe ved naturlovene der som strider imot dem vi har i vår primærverden. Dette er også noe som Ann Swinfen diskuterer i teorien sin om utformingen av sekundærverdener, hvor hun betegner at naturen ikke trenger å være helt lik den vi kjenner fra primærverdenen, men den må være *forståelig* for leseren. Noe av det enkleste for å holde sekundærverdenen forståelig for leseren, er derfor å beholde de naturlige lovene som finnes i primærverdenen. Det gjør det enkelt å holde fast på et konsistent univers gjennom historien, og leseren blir ikke så lett koplet ut av historien. Noe som også hjelper, er å gi leseren et innsyn i hvordan sekundærverdenen ser ut, ved hjelp av både kart og beskrivelser av steder, gjerne sammenlignet med steder som finnes i primærverdenen som leseren kjenner til. I *Halvgudene* finner vi både kart og gode beskrivelser av omgivelsene.

«Det ser ut som Lofoten jo,» sa Briskir.

Dimyne måtte si seg enig, i alle fall ved første øyekast. (...). Enda det var sent, var det mye folk på brygga, og det *var* som å se Lofoten, men for mange hundre år siden: Fiskerne hadde ikke sydvest og gummidress, men luer og store pelsfrakker og -sko som skulle holde snø og sjøvann ute. Brygga var opplyst av gatelykter med parafin, og fiskebåtene var seilskuter og robåter, helt uten den moderne teknologien som Dimyne kjente til. (#1, s. 99-100)

Tiladnen blir beskrevet som et land med mange øyer, noen større og noen mindre. Søskenene reiser gjennom nesten alle øyene, og noen blir også beskrevet i bøkene *Skjelka-agenten* og *Rasp*, som er forgjengere til *Halvgudene*-serien. Alle øyene på Tiladnen er delt opp mellom

de fire årstidene, slik at det for eksempel alltid er sommer på øya Kændhílen, men alltid vinter på Brynë. Ingen av øyene er under en felles lov, men alle har en eller annen form for borgermester som styrer over øya, med noen få unntak. Denne borgemesteren styrer derimot bare over menneskene på øya, og har ingen autoritet over andre arter som lever der. Det nærmeste vi kommer et felles styre, er gruppen Forbundet, som prøver å få full kontroll over Tiladnen, og alle artene som lever i denne verdenen. Vi finner heller ikke moderne teknologi, slik som beskrevet i sitatet ovenfor, men hele Tiladnen lever som det norske 1800-tallet, med parafin og robåter istedenfor elektrisitet og bensin. Dette er noe som gjør at søsknene må utforske landet til fots, og delvis gjennom båt, istedenfor å kunne fly frem og tilbake. De møter gjennom reisen alle forskjellige typer årstider og terreng, fra det store havet til høye fjell. Gjennom denne reisen møter de også noen av de forskjellige artene som lever på Tiladnen, og får forklart av en medreisende om hvordan Tiladnen er bygget opp. Denne verdenen er en slags «low-fantasy-sekundærverden»: «Et fantasyland uten drager? Eller alver? Dere kvalifiserer ikke engang» (#1, s. 97).

3.2.2 Gjennom et speil

De går igjennom en portal og inn i en helt annen verden, og får ett oppdrag som bare de kan gjennomføre. Vi kan her se hvordan romanen Halvgudene stemmer inn på Mendlesohn's teori om portal- og oppdragsfantasier. Søsknene i Halvgudene reiser igjennom en portal til Tiladnen, sekundærverdenen som de ble født i, men som de egentlig ikke har noe kjennskap til. I den nye verden får søsknene tildelt et oppdrag som tilsynelatende de kan utføre, da de er de spesielle barna, «de utvalgte», de som alle har ventet på. For søsknene blir dette en dramatisk overgang, fra å være nærmest usynlig, til å nå måtte gjemme seg med vilje for å ikke bli observert og tatt av fienden. Akkurat hva selve oppdraget er som bare søsknene må gjennomføre blir ikke tydelig før i bok nummer tre i serien, *Arven etter Maél*. Det er her som det bli spesifisert at det kun et søsknene, halvgudene, som kan samle sammen folket på Tiladnen til å sloss imot Forbundet. De må her bruke sine kunnskaper om Tiladnen som de har tilegnet seg gjennom de to foregående bøkene, og ikke minst sine overnaturlige krefter som de har utviklet og forbedret i løpet av den samme tidsperioden. Vi kan derfor se på serien som en mental reise, sammen med en fysisk.

Noe interessant ved portalen til søsknene er at den ikke bare transporterer søsknene når de reiser igjennom speilet, men selve portalen velger også fjorten identiske gjenstander fra

verden søsknene befinner seg i, og transporterer dem også. Disse gjenstandene kan være hva som helst som portalen ser ut til å velge tilfeldig, og gjennom historien velger den alt ifra fjorten bøker om hvordan man fisker, til Billy-hyller fra IKEA, til blodposer. Noen av disse gjenstandene får søsknene god bruk for seinere, men de fleste gjenstandene blir bare gjemt vekk. Vi får aldri en forklaring til hvorfor akkurat dette skjer hver gang noen transporterer seg igjennom speilet, og heller ingen av trygfelderne kan forklare fenomenet. Dette blir et uløst mysterium gjennom historien, og gir leseren mulighet å la sin egen fantasi fortelle om hvor denne egenskapen til speilet kom ifra, og ikke la forfatteren diktere alt selv.

At forfatteren legger opp portalen som et speil kan også sees på som at søsknene endelig får se sannheten om hvem de er og hvor de hører hjemme. De kan i speilet ikke se et speilbilde, da glasset er blitt slitt ned og man ikke ser noe annet enn en blank yte. Vi kan se på søsknene på den samme måten, da de ikke selve ser seg selv slik de egentlig er. De kjenner ikke sin familiehistorie eller evner, og finner ikke seg selv i samfunnet til normalverden. Gjennom å gå gjennom speilet finner de ikke bare en verden som de skal leve i, men de får også et selvilde og danner en ny mening om seg selv og sine søsken. Vi kan derfor se på portalen som to deler; både en portal som transporterer søsknene hvor de trenger å dra, samtidig som den viser hvor utydelig selvildet til søsknene egentlig er.

3.2.3 «Hvem er du?»

I den første romanen møter vi de tre søsknene som kastes ut i den nye verden, hvor de hver for en må forholde seg til individuelle og personlige, overnaturlige krefter. Dette er krefter som bygger på deres identitetsdanning igjennom serien, og gir hvert søsken et eget selvilde som de reflekterer utad. «hvis Trigg er den frekke og tøffe, og broren din er den fornuftige, kunnskapsrike ... hvem er så du, Dimyne?» Hun så lenge på ham. «Jeg antar at jeg er sjefen,» sa hun og smilte. – (#1, s. 160)

Dina, eller Dimyne, får fysiske og atletiske krefter. Hun får en overnaturlig styrke, utvikler en usedvanlig akrobatisk evne. Hun trenger ikke oksygen når hun er under vann, og føler seg i den samme sammenhengen aldri sliten, uansett hvor mye hun anstrenger seg fysisk. Dimyne blir derfor sett på som «den sterke» blant sine søsken, både fysisk og mentalt. Det er hun som får rollen som overhode i familien, og skal passe på sine søsken. Dette får hun tydelig beskjed av sin far før de reiser til Tiladnen, og er et oppdrag som hun tar på største alvor. Dimyne prøver derfor å sette søsknene i best mulig lys på Tiladnen sammen med trygfelderne,

samtidig som hun prøver å ha kontroll over hennes søsken, og sørge for at de utfører de riktige handlingene og lever opp til idealet som er blitt skapt rundt dem. Dimynes fysiske egenskaper utvikler seg fort til det bedre i løpet av historien, men vi merker fort en stor distanse mellom Dimyne og hennes søster. Dimyne prøver så godt hun kan å passe på både Trigg og Briskir, men ender som regel opp med å krangle med Trigg, og heller finne trøst hos Briskir. Hun viser heller aldri tegn til svakhet, og da dette vil gå imot den styrken som hun viser frem gjentatte ganger. Hun blir sammen med dette sett på som lederen for søskenflokket, og sett på den som egentlig burde ta over trykfeltene (sammen med søsknene) når lederen Ramne dør.

Der satt han, Balder, klassens nerd. Også utstøtt, nesten usynlig. Han satt i egne tanker, med briller og snodig hår, den forsiktige og skoleflinke. Han var på alle måter en utrolig fin bror – forståelsesfull og hyggelig – og definitivt ingen trøblete tenåring.
- #1, s. 7-8.

Balder, eller Briskir, utvikler flere egenskaper og evner enn hans søstre. Briskir's egenskaper føyer seg til den mentale sjangeren, og han utvikler blant annet bedre syn som kan se både langt og i mørket. Han utvikler denne egenskapen etter hvert til å kunne se når mennesker lyver, noe som viser seg svært hjelpsomt for å kunne finne spioner og finne hemmeligheter som blir skjult for han og søsknene. I primærverdenen brukte ikke Briskir bare briller, men han og søsknene levde også i en løgn om hvilke de var, og hvor faren skjulte hele deres egentlige identitet og fortid. Briskir får sammen med dette også evnen av å drømme om fremtiden, kalt sanndrømmer. Dette skjer kun når han faktisk føler behov for å sove, som også blir redusert til å ikke eksistere i det hele tatt. Han utvikler også denne evnen til å få sine motstandere til å falle i søvn, ved hjelp av en kinetisk energi. Briskir blir derfor til stor tilgang på slagfeltet, da han ikke vil drepe hverken motstandere eller folk som havner i kryssilden, men at han heller får muligheten til å forsenke dem i søvn. Dette kan også sees på i samband med at han og søsknene har «våknet opp» fra drømmen om at de var normale mennesker i primærverdenen, men nå har funnet frem til hvor de egentlig hører hjemme i sekundærverdenen. Briskir blir igjennom hele serien sett på som den mest intelligente av søsknene, prøver på Tiladnen å tilegne seg mest mulig kunnskap om både landet, artene og det som på andre måter skiller seg ifra primærverdenen. Briskir beholder derfor en god del av sitt selvbilde som «den intelligente», men utvikler denne siden av seg selv og tilpasser den for å bedre passe inn på Tiladnen. Vi kan med dette se på Briskir som en person som er trygg på

seg selv og hvem han er, men på Tiladnen får han både oppmerksomhet og respekt for sine kunnskaper og evner, noe som han ikke tidligere fikk i primærverdenen.

Thea, som får navnet Trigg, har kanskje den mest tydelige personligheten knyttet til sine evner. Hele Trigg's personlighet og væremåte blir tidlig i historien beskrevet som nærmest aggressiv og intens, samtidig som hun viser store tegn på å ikke føle en tilhørighet hverken med familien sin, Tiladnen eller de nye bekjentskapene som de gjør igjennom historien. Når vi først møter Trigg er hun igjen i en slåsskamp med noen skolejenter i Oslo, men blir stoppet av sine søsken. Hun blir beskrevet som en utrolig pen jente, med hår som er farget rødt som ild. Dette er ikke bare en metafor for temperamentet til Trigg, men også et frempek på hennes evner, som blir nettopp å lage ild med hendene hennes. Trigg liker å leve i den moderne verden med all dens komfort, samtidig som hun leser fantastisk litteratur hjemme. Hun viser igjennom historien stor kunnskap om hvordan den fantastiske litteraturen og fantastiske verdener vi kjenner ifra vår verden er bygget opp, men at Tiladnen ikke passer inn som en fantastisk verden, og hun har lite kunnskap om hvilke spilleregler som gjelder for Tiladnen.

«På et eller annet tidspunkt må hun ta ansvar for seg selv, og for den jobben hun har påtatt seg.»

Hun har ikke påtatt seg noe som helst, tenkte Briskir, vi tvang henne. – #2, s. 13

Trigg viser fra starten en motvilje for Tiladnen, og vil helst bli i Oslo. Hun bruker også større delen av Halvgudene til å klage over alt som er annerledes på Tiladnen enn den hun er vant til. Hun prøver å holde seg unna, og gjemmer seg mye vekk. De få gangene hun prøver å interessere seg mer for Tiladnen og hennes nye tilværelse får hun nesten umiddelbart mistanker imot seg. Trigg får heller aldri noen tillit ifra menneskene på Tiladnen, og de både viser og ytrer seg om at de ikke stoler på henne. Trigg blir kidnappet i Svart Regn, og får etter denne hendelsen en tryggere base hos sine søsken som kommer for å befri henne, og som her viser tegn til at de faktisk bryr seg om henne. Hun blir derimot igjen svekket i Arven etter Maél, da hennes eneste fortrolige fra Tiladnen blir tatt for å være en spion. Trigg opplever med andre ord å bli svekket og sett på i et annet lys enn hennes søsken igjennom hele historien, før hun til slutt finner et samarbeid med sine søsken i den siste kampen mellom tryfsfelterne og Forbundet. Denne mistilliten som blir vist imot henne, og måten Trigg prøver å forsvare seg selv og sine følelser vil også være lett gjenkjennelig hos mange lesere, som heller kanskje ikke har funnet sin plass i verden.

3.2.4 Selvbilde

Som tidligere vist i teorien, er selvbildet til en person dannet av de forskjellige verdiene som personen velger å følge, eller ikke følge. For søsknene blir dette særlig merkbart gjennom serien, da de endrer nesten hele sitt egne selvbilde gjennom historien. Spesifikke verdier som her endrer hvordan de velger å se på seg selve, og hverandre, er tillit til hverandre og selvaksept.

Gjennom hele historien er det nesten en konstant konflikt mellom søsknene. Mye av disse konfliktene bunner ut i at de bryr seg om hverandre, men har problemer med å uttrykke dette på en måte som de andre søsknene forstår og tolker på den måten som er ment. Dette blir heller tydeliggjort for leseren. Da denne skifter synsvinkel gjennom romanene, og kan få et innblikk i hvert av søsknenes sinn. Leseren kan her tydelig se at når det ene søskenet prøver å det andre egentid og plass for seg selv, ser det andre søskenet på dette som overgivelse, og at de andre ikke vil ha noe med henne å gjøre. Søsknene har hverken en mor eller far på Tiladnen, noe som gjør at de heller prøver å danne et tettere bånd til hverandre, og prøver å forsikre sine søsken om verdien de har for hverandre. Samtidig kan leseren se at det er vanskelig for alle søsknene å ta inn denne verdien, og at de gjennom historien tviler på seg selve gjentatte ganger. Det er ikke før i slutten av *Arven etter Maél* som det virkelig går opp for søsknene hva deres egenverdi egentlig er, noe som her åpner opp for en ny selvrespekt for alle søsknene. Gjennom denne økte selvrespekten, sammen med respekten for sine søsken, endrer selvbildet til alle tre halvguder seg drastisk, noe som også blir uttrykt i deres handlinger og avgjørelser.

I *Arven etter Maél* blir alle søsken sendt av sted på Tiladnen for første gang uten hverandre, bortsett fra den gangen som Trigg ble kidnappet. De skal nå prøve å få kontakt med de andre artene på Tiladnen, og blir sendt til hver sin art basert på hvordan de er som personer. Trigg blir sendt til fandene, da hun nesten minner om en selv. Dimyne blir sendt til havfolket, da hun er den eneste som kan bevege seg under lenger perioder uten oksygen. Briskir blir sendt til Nøa-folket, hvor han her må bruke den logiske siden av seg selv for å løse opp en evigvarende krig mellom befolkningen på Nøa. Gjennom disse reisene lærer søsknene ikke bare mye om Tiladnen, men utvikler igjen sitt eget selvbilde. Trigg, som vanligvis er like spontan og anarkistisk som fandene, må her samle seg og endre sin oppførsel for å få med seg fandene på sin side av saken. Dimyne må håndtere både å bli avvist av havfolket, for å så bli

låst inne av draugene og finne en løsning som ikke involverer hennes gudommelige styrke. Briskir må igjen bruke hjernen sin, men på Nøa også stå frem som en tydelig leder, og vise hvilken funksjon han har på slagmarken. Dette er helt nye sider av søsknene som kommer frem, hvor de løser konfliktene og situasjonene de kommer opp i selvstendig og uten hjelp ifra sine søsken, men også må oppføre seg nesten stikk motsatt enn hva de har gjort i *Halvgudene* og *Svart Regn*. Dette er også en utvikling som kan hjelpe leseren som har bundet seg mer til én enkelt karakter, å se at det finnes flere sider også ved denne karakteren som kan være verdt å tenke på. Du kan være utrolig glad i å lese bøker, samtidig som du har en plass på slagmarken. Du kan være sterk uten dess like, men samtidig helt hjelpeløs i enkelte situasjoner. Du kan være en rebell, men også en samarbeidspartner som hører på de andre rundt deg og følger ordre.

3. 3 Det gode

I dette og det neste kapitlet kommer jeg til å fokusere på de forskjellige verdiene som kommer til syne i teksten. Dette er verdier som karakteriserer og kjennetegner både «den gode» og «den onde» siden i kampen. Jeg vil samtidig drøfte om det på grunnlag av utsagn og synsvinkler egentlig er en god eller ond side. Jeg vil begynne med å vise hvordan «de gode» blir fremstilt for søsknene, og hvordan de blir med i den pågående kampen mellom Forbundet og trysfelderne. Nøkkelverdier som blir diskutert er mangfold, aksept og inkludering, sammen med den generelle tanken om hva «de gode» skal representere.

«Det er vel ikke akkurat noen gråsoner her?», sa Briskir. «Nei,» sa Trigg bestemt, «Forbundet er de onde, og vi er de snille. Eller hva?» #1, s. 157

3.3.1 Aksept og verdsetting

Søsknene blir omtalt som de trysfelderne har ventet på, og de blir oppfattet som helter før de har satt sin fot på Tiladnen. «Vi har alle vært så spente på at dere skulle komme,» sa hun begeistret. «Tenk, barn av Maél! Sannelig en sjeldenhet. Dere må være verdt deres vekt i gull.» (#1, s. 79).

Aksept er en vesentlig verdi som alle søsknene leter etter. De begynner sin historie i Oslo, hvor de ikke blir akseptert av sine klassekamerater, faren blir ikke akseptert av naboene, og ingen av dem føler en større tilhørighet til noe annet eller noen andre enn til selve familien. Brått havner de derimot i en verden som aksepterer dem umiddelbart, og verdsetter dem for

det de er. Det blir derimot en diskusjon om hvem de egentlig er, og det ser i begynnelsen ut som om de kun er verdsatt på grunn av foreldrene sine, og forventningene har med dette å gjøre. Når Trigg ikke oppfyller disse forventningene, begynner mange av trygfelderne å miste respekten for henne, og hun føler seg ikke akseptert hverken for den hun er eller den hun prøver å være. Både Trigg og søsknene prøver derfor gjentatte ganger å vise verdien de har, og få trygfelderne til å akseptere halvgudene for hva de er, og hva de kan gjøre. Vi finner at alle søsknene gjennom denne mentale reisen også prøver å se sin egen verdi, og selve diskutere hvilke handlinger og verdier som skal aksepteres av både trygfelderne, og av dem selv. Trigg har fra begynnelsen nektet å vise noen former for svakhet, uavhengig om det er hun selv som viser det, eller andre mennesker som knekker sammen under presset fra Frytilgor. Hun velger derfor å nekte at noen som hun har vist seg svak imot skal ha lurt henne, og at folk lager unnskyldninger på hennes vegner. Hun nekter å akseptere at hun selv skal ha vært svak, og gjennom dette sviktet trygfelderne.

Alt i orden, Trigg, du er jente og var forelsket, ingen klandrer deg ...

«Ikke faen,» hvisket Trigg og stoppet opp.

Hun aksepterte ikke dette. Hun hadde ikke blitt lurt; Eld var ingen rotte, han var ingen Forbundsspion. (#3, s. 189).

Hun velger derfor å fjerne seg fra dem som kommer med unnskyldningene på hennes vegne, samtidig som hun holder på at hun har gjort det riktige valget til det motsatte er bevist. For alle søsknene blir det vanskelig å akseptere at noen av dem har hatt feil, og de er gjerne tro mot sine grunnideer og tanker, frem til det motsatte er bevist. Disse grunntankene er ofte preget av andre trygfelderens tanker og meninger, trygfeldere som har akseptert og verdsatt søsknene fra begynnelsen. Det blir derfor vanskelig for søsknene å se feil eller mangler i disse tankene og teoriene, da de for første gang får følelsen av å bli akseptert slik de er, og ikke vil vise noen negative holdninger til dem som støtter dem.

3.3.2 Mangfold

Gjennom historien møter vi en mengde forskjellige arter som trygfelderne vil beskytte, samtidig som de mener at artene er umulige å samarbeide med, og mange av trygfelderne har både fordommer og frykt overfor mange av artene som blir diskutert. Dette er arter som for eksempel drauger og havfolket, nøanere og minifander, ulver og maraer.

Selv om trysfelderne ikke nødvendigvis liker alle artene som eksisterer på Tiladnen, viser de altså respekt for deres eksistens. Slik er det ikke med Forbundet.

På Tiladnen lever noen titalls intelligente raser,» svarte Askil. «Jeg har forstått det er annerledes hos dere, men her er ulver og katter intelligente, og vi har fauner, fander, kykloper, maraer, havfolk ... Alle intelligente og, i de fleste øyne, *likeverdige* raser. Men Forbundet mener mennesket er den eneste *aksepterte* rasen. Alle andre raser er en trussel, mindreverdige – og må utryddes. (#1, s. 69)

Mangfold og likeverd blir meget betydningsfullt for søsknene, særlig da de ikke fikk oppleve å bli verdsatt og inkludert i primærverdenen, men der ofte ble sett på som annerledes og uønsket. Dette gjør at de gjerne kan se likheter mellom seg selv og de andre rasene på Tiladnen, og føle en sterkere sympati for de andre rasene. Samtidig må det nevnes at selv om alle raser og arter blir sett på som verdifulle og må vernes om, har fortsatt trysfelderne fordommer med hensyn til enkelte raser, og viser stor mistillit overfor raser som de mener ikke går å stole på. Dette gjelder særlig fandene og ulvene, som uttrykt av Askil da han forklarer hvorfor ikke fandene kan bli med å slåss i den endelige kampen.

Fandene er ikke organiserte nok, de klarer ikke å se framover, tenke langsiktig. Du må gjerne spørre dem, og de sier sikkert ja til å slåss for deg – men en halvtime senere har de glemt det! De andre rasene på Tiladnen har trukket seg unna. De stoler ikke på oss lenger. Og ulvene, vil du virkelig spørre *dem*? (#3, s. 98.)

For trysfelderne står mangfoldet sterkt, og de ønsker ikke å drepe noen levende individer, uavhengig av rase eller art, politisk syn eller tidligere handlinger. De tror fast på å omvende medlemmer av Forbundet, og verne om arter som de egentlig ikke har noe positivt forhold til. Det viser en respekt for livet, uavhengig av arter eller raser, og at alle har en grunnleggende rett til å leve. Dette er en verdi som trysfelderne kjemper aktivt for, og noe som Forbundet slår hardt ned på. Dette er også en verdi som leseren kan trekke inn i sin hverdag, med aktuelle politiske diskusjoner om for eksempel krig eller rovdjursjakt. Leseren vil gjennom teksten kunne danne seg en mening om hvilken verdi livet har for han, og om ikke andre skapninger må omfattes av denne verdien. Her er en vei til å forme sitt selvbylde og sin identitet i refleksjon over litteraturen.

3.3.3 Medmenneskelighet

Gjennom bøkene blir det mye diskutert hvilken side som egentlig er den rette siden i kampen. Mange av innbyggerne på Tiladnen er ikke aktivt med i kampen mellom tryfsfelterne og Forbundet, siden de ikke nødvendigvis er helt enige med noen. Forbundet finner mange tilhengere gjennom frykt, men også gjennom å argumentere for sine meninger. Det blir derfor viktig for tryfsfelterne å ikke drepe de som tilhører Forbundet, men heller prøve å styrte selve ledelsen for organisasjonen og omvende de resterende medlemmene. Idealet om respekt for alle gjelder også i forhold til Forbundet. Det gjelder å respektere motstanderens menneskelighet og verdighet. «Men ved å nekte Forbundsfolket menneskelighet, er dere ett steg på vei mot nettopp den samme typen fanatisme som driver den.» (#1, s. 158).

Selve det å drepe blir beskrevet som nærmest den verste handlingen man kan utføre, og kan ikke rettfærdiggjøres på noe grunnlag. Alle dødsfall som søsknene blir vitne til eller får høre om, blir beskrevet som triste og urettferdige, uavhengig av om det er en tryfsfelter, et forbundsmedlem eller en sivil som dør. Briskir, som ikke føler en tilhørighet på slagmarken, utvikler etter hvert en evne å forsenke sine motstandere i søvn. Dette blir et hjelpemiddel han får god bruk for i den siste kampen, hvor han heller kan uskadeliggjøre sine motstandere enn å fysisk drepe dem. En sterk verdi som representerer noe godt og byggende i fortellingen, er altså da *medmenneskelighet*, og *en nulltoleranse for vold*. Et karakteristisk eksempel på denne problematikken finner vi i *Svart Regn*, der det blir diskutert om det er moralsk riktig å la Forbundsmedlemmer dø uten å hindre det.

Vulkanutbruddet jeg har sett den 18. pretje, dagen før samlingen, ville komme rett ved Forbundets hovedkvarter. Rett på hovedkvarteret, får jeg vel nesten si.»

«Men det er jo perfekt!» utbrøt Dimyne. «Vi trenger ikke dra engang, vi kan bare se på fra trygg avstand. Tenk om vulkanen tar livet av Frytilgor!»

Askil så begeistret ut ved tanken.

«Er det moralsk forsvarlig?» undret Briskir. «Å ikke hjelpe dem i borgen mot det som kommer? Tenk om alle dør, også de som kunne blitt omvendt? Kan vi virkelig la det skje? (#2, s. 19-20).

3.3.4 Den riktige siden?

Basert på at vi leser historien fra søsknenes side, danner vi oss nesten umiddelbart en oppfatning om at det er søsknene vi heier på. Det er søsknene som forteller oss historien gjennom at perspektivet skifter mellom dem, og det er deres tanker som gjør at vi blir mistenksomme mot de samme karakterene som dem, og blir enige i deres handlinger når de utfører dem. På grunn av farens tilhørighet hos trygfelderne, havner søsknene automatisk på deres side også, uten å helt ha blitt forklart hvilke verdier de forskjellige sidene står for. De havner dermed i et fremmed land, hvor de ikke kjenner noen, og forventes å slåss for en sak de ikke kjenner på en side de ikke aner hva står for. Dette er ikke bare godtroende av søsknene, men også av leserne, som lett vil få det samme synet som Dimyne som har hele fortellerrollen i første bok. Siden ikke Dimyne, eller noen av de andre søsknene mener at det er noe galt med trygfelderne, tenker heller ikke leseren dette. Søsknene blir fortalt at de kjemper mot Forbundet, som prøver å ta over Tiladnen og utrydde de andre artene som ikke er menneskelige. Søsknene mener med én gang at dette er galt, uten å så mye som ha møtt noen andre arter på Tiladnen. Dette kan være på grunnlag av forskjellige ting, men mest sannsynlig ligger det mer i at faren deres hørte sammen med trygfelderne. Det er også en stor mulighet at søsknene har vokst opp med verdier som gjenspeiler farens, og derfor går imot Forbundet basert på at de har feil verdier.

«Jeg kan se at dere tenker på det,» sa Frege, og lente seg ivrig fremover i stolen.
«Tenker på hvordan det ville vært hvis dere hadde valgt den andre siden. Det er nå dere er i fare,» fortsatte han, «her, hos trygfelderne. Gudsbespottere, opprørere, lovløse. Her sender de uskyldige mennesker ut for å dø for dem! Og hvorfor? For å hjelpe raser som fandene, eller ulvene? Raser som aldri gir noe tilbake, men som bare tar! Si meg, hvor takknemlige er de for livene dere ofrer? Hmm? (#2, s. 44)

Gjennom *Halvgudene* finner vi at den søsknene generelt aksepterer at det er trygfelderne som er de gode i kampen. I *Svart Regn* oppstår det imidlertid en diskusjon om hvorvidt søsknene skal kjempe for trygfelderne eller Forbundet. Det blir faktisk ett av de viktigste temaene i andre bok, hvor de møter ikke mindre enn tre karakterer som forteller søsknene at de er på feil side. Argumentene for at søsknene skal kjempe for Forbundet istedenfor trygfelderne baserer seg i stor del på de verdiene søsknene tidlig finner ut av at Forbundet representerer,

og hvordan disse verdiene blir fremstilt av de som er på tryksfeldernes side. Det blir også diskutert gjennom den andre boken i trilogien at det finnes to sider av en sak, og søsknene har kun hørt tryksfeldernes side av saken. Derfor har de ikke sett hvorfor Forbundet står for de verdiene som de gjør. Det blir blant annet nevnt at Forbundet kun vil forsvare menneskeheten, og på den måten vil noen kunne se dem som helter. Argumenter for hvorfor de forskjellige rasene bør utryddes, blir fremhevet, og gir om ikke annet søsknene et nytt innblikk i de forskjellige skapningene på Tiladnen, her særlig ulver og fander. Uansett velger søsknene gang på gang å se det positive i mangfoldet, og det negative i å ødelegge både hjem og familier, slik Forbundet gjør det ved å utrydde andre raser. Det kommer i tillegg til dette frem tanker om hva Forbundet ville ha gjort med søsknene, hvis de hadde valgt å gå over til Forbundet og forråde tryksfelterne:

«Askil,» sa hun, «hvis Forbundet skulle få tak i oss ... hva vil de gjøre?»

«Forsøke å omvende dere, skulle jeg tro,» svarte han. «Få dere til å kjempe for Forbundets sak. Hvis dere har mer å by på av den sorten jeg så hos Trigg i stad, vil dere være svært viktige for dem. Og at dere er Maéls barn gjør at de nærmest betrakter dere som kongelige. Men ikke misforstå,» sa han, for Trigg hadde fått stjerner i øynene ved ordet *kongelig*, «det betyr ikke kongelig behandling. De vil bruke harde metoder for å få dere til å gjøre som de vil, og tro ikke at dere er tryggere enn oss andre fordi dere er halvguder. Snarere tvert imot,» la han dystert til, og det var noe i blikket hans som ga Dimyne følelsen av at han holdt noe tilbake. (#1, s. 79-80).

Det viser seg seinere i *Svart Regn* at Forbundet vil bruke søsknene for å få kreftene ut av dem, og kunne bruke disse kreftene selv for å styre Tiladnen og å komme nærmere gudommelig status. Dette blir videre diskutert i neste kapittel. Basert på det siterte utsagnet fra Askil, forstår søsknene at de må holde seg unna Forbundet, og bestemmer seg for å bli med og kjempe for tryksfelterne.

Til slutt er det vesentlig å poengtere at søsknene viser en stor respekt for de grunnleggende verdiene som vi lesere tilegner oss i tidlig alder i vårt samfunn. Dette er verdier som er nedfelt i de ti bud fra den jødisk-kristne tradisjonen, og som gjerne blir overført fra foreldre til barn. Dette inkluderer verdier som å ikke drepe, ikke lyve, respektere andres eiendom, og respektere din far og mor. Vi ser tydelige representasjoner av disse verdiene i *Arven etter Maél*, hvor særlig Briskir nekter å love noe som han ikke kan holde, og derfor må lyve. Han

finner det også avskyelig og respektløst å lese i Ramnes tidligere dagbok, selv om Ramne nå ikke lenger lever. Respekten for andres eiendom og respekt for avtaler kan også sees i hvordan alle tryfseldere passer seg for å ikke gå inn i ulveskogen ved siden av Askils borg, da ulvene og Askils familie laget en avtale om dette for lenge siden. Ikke bare er flertallet av befolkningen redde for ulvene, og prøver å holde seg unna deres «territorium», men ulvene holder sin del av avtalen og holder seg til skogen de kaller for hjemme.

Tryfselderne er imot å drepe. Dette blir tidlig formidlet av Ramne, men det er også et tema som blir brakt på banen igjen og igjen igjennom historien. Mange av rasene vil drepe alle medlemmer av Forbundet når det avgjørende slaget kommer, uavhengig av hvilken rang de har. I den spente situasjonen blir likevel tryfselderne og deres forbundsfeller enige om at de kun kan drepe dem som sitter aller høyest opp i systemet, og som har størst ansvar for Forbundets handlinger.

Vi kan se verdien i at det med å ta liv blir tematisert, da leseren ser at tryfselderne her står sammen om de samme verdiene og handlingene, og at de kommer frem til avgjørelser i fellesskap. Det er en tydelig leder som har det siste ordet i å fastslå avgjørelser, men det er ikke denne lederen som styrer hele organisasjonen alene. Tryfselderne bestemmer i fellesskap at de ikke skal ta mer liv enn nødvendig, og alle er enige i avgjørelsen. I tillegg får Dimyne oppgaven med å drepe Frytilgor, da hun er den eneste som kan gjøre dette. Igjen blir Dimyne «den utvalgte», men her blir hun skilt ut fra sine søsken og må stå alene med den vanskelige oppgaven. Vi kan se på dette som enda en hendelse som passer inn i det klassiske mønsteret med den utvalgte i fantasy litteraturen. Harry Potter var den eneste som kunne drepe lord Voldemort. Mio var den eneste som kunne drepe Kato. Dimyne var den eneste som kunne drepe Frytilgor.

3.4 Det onde

I dette kapitlet vil jeg først og fremst diskutere verdiene som blir knyttet til Forbundet, og hva som ligger i disse verdiene som gjør at vi ser på dem som negative, nedbrytende eller onde. Et spørsmål her kan være om det i denne trilogien virkelig finnes en god og en ond side, slik vi pleier å se på dem i klassiske kamper mot hverandre. Er det heller snakk om forskjellige synsvinkler som gjør det til en kamp mellom to sider som begge oppfatter seg selv som «gode»? Foreløpig lar jeg dette ligge, og nevner bare at sentrale verdier som vil bli

diskutert også i dette kapittelet er mangfold og likeverd , men her blir fremstillingen av *mangelen* på begge deler beskrevet. Jeg har derfor valgt å kalle verdiene for homogenitet og suverenitet. Samtidig vil jeg også diskutere hvorfor Forbundet har fått den synsvinkelen de har, og om holdningene deres bør tolkes som ren ondskap.

3.4.1 Homogenitet

At faren har preget sine barn med sine egne verdier og meninger, er tydelig igjennom historien, særlig når det kommer til diskusjonen om ulvene. Det blir tidlig i første bok nevnt at faren blir urolig hver gang man diskuterer de norske ulvestammene, og hver gang ulvene blir nevnt etter dette, er det alltid med en mistillit og skrekk. Dette preger i særhet Dimyne, som møter en ulv sammen med en spion fra Forbundet. Hun får øyekontakt med ulven, og selv om den heller velger å attackere spionen og dermed forsvare Dimyne, er Dimyne fortsatt skeptisk og redd for arten igjennom hele historien. Selv om ulvene ikke hører sammen med hverken Forbundet eller tryksfelterne, blir de av tryksfelterne sett på som farlige og skumle vesen som bør beskyttes fra utryddelse, men som man ikke kan stole på. Gjennom *Halvgudene* og *Svart Regn* har vi noen enkelte korte møter med ulvene, som hver gang velger å samarbeide med søsknene, uten å skade dem. I *Arven etter Maél* finner vi derimot Trigg som vandrer ut i skogen, og for første gang prøver å få en ordentlig samtale med ulveflokkene, og dermed gir dem en stemme og synsvinkel som tidligere ikke blir tildelt dem.

Forbundet bruker ulvene som et sterkt argument for hvorfor ikke alle raser burde aksepteres, siden ulvene dreper både mennesker og andre arter for å selve kunne overleve. Både ulvene og de andre ikke-menneskelige artene blir beskrevet som voldelige og farlige, en trussel for menneskene som burde utryddes før de utrydder menneskene. Mange av tilhengerne til Forbundet har meldt seg inn fordi at de har hatt nære og kjære som har blitt skadet eller drept av ulver eller andre arter. Andre arter involverer drauger, maraer og fander, som alle viser voldelige tendenser og som for lenge siden mistet tilliten til menneskene. Forbundet mener derfor at det kun er menneskene som bør få leve, og at alle raser burde utryddes uavhengig om de er voldelige eller fredelige. Vi kan dermed se på menneskeverd som en av nøkkelverdiene til Forbundet, men de er ikke på samme måte opptatt av verdien til andre skapninger. Dette inkluderer også halvgudene, som de i grunnen burde verdsette i og med deres guddommelighet, men søsknene blir heller en trussel fordi de har andre og motstridende verdier. Det mest kontroversielle er spørsmålet om retten til å ta liv. Halvgudene mener at

ingen i utgangspunktet har rett til dette, mens Forbundet mener at de har retten til å drepe de som står i veien for Forbundets fremgang, særlig de ikke-menneskelige artene. Menneskene har for Forbundet rett til å utrydde andre arter hvis disse fremstår som en trussel, uavhengig av hva konsekvensene blir.

Vi kan se på det siste poenget som en kommentar fra forfatteren til dagens rovdyrdebatt. Lenge har debatten om ulven skal få leve i norske skoger vært aktuell, og på tidspunktet trilogien ble skrevet (2011-2013) var den særlig intens. Gjennom verdikampen i romanen kan en tenke at forfatteren fremstiller sine egne verdier, som er på linje med tryfeldernes. Man bør ikke uten videre drepe arter som utgjør en trussel, men gå ut fra at alle arter har en rett til å leve, og at det er vår oppgave som mennesker å legge til rette for det om vi kan. Gjennom å utrydde arter som mennesket ser på som truende, kan også sammenhengen i økosystemet gå tapt, og slik kan i det lange løp livet på jorda bli truet. I et slikt perspektiv er det mulig at denne fantasytrilogien har potensiale til å påvirke leserens syn på aktuelle politiske diskusjoner.

3.4.2 Suverenitet

Det norske akademis ordbok beskriver begrepet «suveren» som en person eller instans som har den høyeste makten til å styre eller regjere. Man kan bruke begrepet for å beskrive en person som kaller seg for fyrste, monark eller hersker. Baron Frytilgor vil i *Halvgudene* kvalifisere som nettopp en slik person. Baron Frytilgor er selve lederen for Forbundet, denne gruppen som prøver å ta kontrollen over hele Tiladnen. De forklarer at det er deres rett å styre Tiladnen til gudene kommer tilbake, og at de selv er en gudfryktig gruppe som kun utfører sine handlinger på gudenes vegner. Samtidig som han velger å opptre på vegne av gudene, gir baron Frytilgor et inntrykk av at han selv nesten et opphøyd som en av gudene. Han velger å ta i bruk gudeidol for å øke sin styrke, prøver å få halvgudenes krefter, og agerer som en direkte og suveren leder for Forbundet. Han har i tillegg til dette gitt seg selv en tittel som ingen andre på Tiladnen har, nemlig baron. Frytilgor er det eneste mennesket, og generelt sett det eneste levende vesen, på Tiladnen som har en opphøyd tittel for å skille seg ifra resten av befolkningen. Dette er et direkte grep som setter han i høyere status enn de andre rådsmedlemmene av Forbundet, og setter han derfor et skritt nærmere den gudommelige og suverene statusen han etterstreber.

Du må forstå at det å drepe, iblant er det eneste riktige,» sa han rolig. «Den eneste måten å rense en uren verden på. Å ta et liv, for Tiladnens beste, er ikke den grusomheten tryksfelterne vil ha det til å være. Tvert imot kan det nesten føles ... *guddommelig*. (#2, s. 126).

Gjennom å argumentere for at det er riktig å drepe raser som ikke tilhører den suvereniteten som Forbundet mener bør få leve, motsetter de seg tryksfelterne når det gjelder å se verdien av medmenneskelighet. Riktignok ligger fokuset på å drepe de ulike artene på Tiladnen, og beholde menneskene. Samtidig velger de også å drepe mennesker som sympatiserer og forsvarer de andre artene, slik at menneskeliv også blir tatt av Forbundet. De går på dette punktet derfor imot sin egen verdi, om å beskytte mennesket, og ikke minst sine egne medlemmer. Baron Frytilgor har mange mennesker som følger han tett i hverdagen, og som blir tildelt større ansvarsområder for å styre enkelte deler av Tiladnen i Frytilgors fravær. Det er også disse menneskene som han velger å prøve ut gjenstander, middel og våpen på som han selv er usikker på. Frytilgor bruker kun de gjenstandene som han er sikker på ikke kan skade han, og flykter ofte scener som han vet at han ikke kan vinne. Samtidig velger han å prøve Triggs giftige blod på en av sine rådsmedlemmer før han selv tar sjansen, og finner et annet rådsmedlem til å teste gudeidolene før han selv velger å ta i bruk enkelte av dem. Vi kan gjennom dette se en personlig suverenitet hos Frytilgor, hvor han velger å sette seg selv foran de andre menneskene rundt han. Vi kan se dette i stor kontrast til Briskir, som nesten ofrer livet sitt for å redde et medlem av Forbundet i *Svart Regn*.

Forbundet argumenterer at de jobber for gudene, og kun passer på og styrer Tiladnen i mangel av gudenes tilstedeværelse. Samtidig viser de ingen respekt eller glede over at halvgudene er kommet tilbake til Tiladnen, men ser på dem enten som en trussel, eller som verktøy som kan brukes til Forbundets fordel. Tidligere forskning på Tiladnen av halvguder viser at man prøvde å få halvgudenes krefter gjennom å konsumere forskjellige deler av halvgudene. Da denne forskningen ikke har noen store resultater, prøver Frytilgor å ta opp eksperimentet gjennom å konsumere Triggs blod. Da dette fungerer dårlig, og halvgudene heller ikke ønsker å sloss for Forbundet, velger han å heller prøve å drepe dem. Allikevel prøver Frytilgor inn i det siste å påvirke søsknene til å komme over på Forbundets side, og kjempe for deres sak. En tanke som finnes er at Frytilgor fortsatt har en respekt for gudene, og at hans religiøsitet er ekte, men at den etter hvert har sporet av, og at han i forsøket å passe på Tiladnen til gudene kommer tilbake, har kommet inn på at han må ha den suverene

kontrollen han mener at han har rett til. Holdningen kan sees gjenspeilet i dette sitatet:

«Det er opp til deg,» sa Frytilgor. [...]. «Jeg liker ikke å skade deg,» fortsatte Frytilgor. «Du er Maéls datter, du fortjener ikke dette. Straks du innser at tryssfelderne er de skyldige her, vil du bli tatt imot med åpne armer. Jeg håper bare det skjer snart. Før jeg må ty til andre metoder. Før jeg må finne en annen måte å bruke deg på. (#2, s. 126).

Vi kan se Frytilgors lederstil som en direkte motsats til halvgudenes, da ingen av halvgudene søker etter å lede noen former av grupperinger, men heller stiller seg disponible for dem som de ser på som de ekte lederne. Typisk innenfor denne typen fantasy litteratur, er at det er det utvalgte barnet som skal lede motstanden, og denne utvalgte får nesten umiddelbart en eller annen form for lederrolle og den friheten som trengs for å fullføre oppgaven. Det nærmeste vi kan se en slik oppgave i Halvgudene-trilogien, er at Dimyne blir den utvalgte som må drepe Frytilgor ved det siste slaget.

3.4.3 De onde?

Gjennom *Halvgudene*-trilogien finner vi diskusjoner om hvilken side som egentlig er den rette, eller hvilken side som halvgudene egentlig burde stå på. Selv om søsknene velger tryssfelderne gang på gang, er det fortsatt mulig for dem å se verdiene og argumentene som Forbundet bruker for å forsvare sin side av kampen. Vi blir tidlig fortalt at Forbundet ikke kun består av onde mennesker, slik som det finnes onde og gode i eventyrene. Forbundets medlemmer er mennesker som har meldt seg inn av mange forskjellige grunner. Flertallet har blitt overtalt til å bli med å kjempe takket være gudeidolene, mens andre har valgt å bli med på grunn av at de er redde for Forbundet. Forbundet har etablert seg som en gruppe som ikke bare truer de ikke-menneskelige artene på Tiladnen, men også dem som står imot dem og velger den motsatte siden. Forbundet mener at de som velger å støtte tryssfelderne og dermed står i veien for Forbundets visjon for Tiladnen, fortjener å dø på den samme måten som de ikke-menneskelige artene og rasene.

Et av de sterkeste argumentene til Forbundet er som vi har vært inne på at de vil bevare menneskene, og redde dem fra de farlige artene som lever på Tiladnen. De bruker fakta om hvor mange mennesker ulvene og fandene dreper, og forsvarer sine handlinger gjennom å referere til dette. Mange av medlemmene til Forbundet har mistet én eller flere nære og kjære

til ulvene, draugene, fandene eller andre typer av arter som lever på Tiladnen. De velger derfor å bli medlemmer av Forbundet, i håp om at andre mennesker ikke skal oppleve det samme tapet som de selve har opplevd. Sett fra et annet perspektiv, ville dette være et godt utgangspunkt for å se på Forbundet som heltene, siden de vil forsvare menneskeheten imot de farlige og voldelige rasene som løper fritt. Ville det virkelig vært så ondsinnet å drepe noen som har drept en av dine egne nære og kjære, kunne det i en viss sammenheng bli sett på som rettferdig?

3.5 Tekst og leser

I dette kapittelet vil jeg ta for meg hvilke didaktiske muligheter *Halvgudene*-trilogien har, hvilket utbytte barn og elever kan få gjennom lesing av teksten og diskusjon av det som teksten ønsker å videreformidle. Jeg vil her fokusere på hvordan barneleseren kan få mulighet til å tolke verdiene som teksten uttrykker, og hvordan barneleseren kan bruke disse i hverdagslivet og i sin egen identitetsdannelse.

Halvgudene er en trilogi som er har noe eget ved seg, som er noe forskjellig fra resten av mengden av fantasylitteratur, særlig med vekt på hvordan teksten velger å kommunisere med leseren. Verdiene som blir formidlet blir her ikke bare formidlet gjennom én hovedperson med én synsvinkel, men heller gjennom tre forskjellige hovedkarakterer som kan tolke verdiene på forskjellige måter. Samtidig kan en se at de samme verdiene blir brukt av heltenes motstandere, bare i «omvendt» versjon. Teksten tillater slik leseren å kunne danne seg en mening om de verdiene som blir representert, og hvordan han velger å tolke dem. Verdier som kan tolkes og diskuteres med basis i trilogien, er slike verdier som er blitt diskutert gjennom analysen, men også verdispørsmål som elevene møter mer i hverdagen, som respekt for naturen og alle skapningers rett til liv, inkludering og fellesskap, og medfølelse og kjærlighet. Dette er verdiproblematikk som er til stede i trilogien, men som ikke er blitt lagt vekt på i analysen. Uansett møter vi flere forskjellige karakterer som ser på disse verdiene på forskjellige måter og gjennom forskjellige synsvinkler. Dette er en generell verdi ved bøkene. Gjennom å ikke kun fokusere på én hovedkarakter som ene og alene har fortellerstemmen eller synsvinkelen i fortellingen, men heller tre enkeltindivider som har en kobling til hverandre, får leseren en mulighet til å relatere til én av karakterene på et høyere nivå. Utviklingen av et positivt selvilde og trygg identitet er også viktig i den nye læreplanen, og har fått egne punkter i den overordna delen.

I barne- og ungdomsårene er utvikling av et positivt selvbilde og en trygg identitet særlig avgjørende. [...]. Verdivalg og betydningen av mening i livet, mellommenneskelige relasjoner, å kunne sette grenser og respektere andres, og å kunne håndtere tanker, følelser og relasjoner hører også hjemme under dette temaet (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 13).

Disse punktene i den overordna delen gir lærerne et større grunnlag til å kunne diskutere verdier og identitet i klasserommet med elevene, noe som ofte blir mest tydeliggjort gjennom tekster eller andre typer media. Vi kan også se på mål fra læreplanen i norsk, som sier at elever som går ut av syvende klasse skal ha utforsket og reflektert over sammenheng mellom språk og identitet, et mål som både krever at elevene skal kjenne til forskjellige markører for identiteten sin, og hvordan språket som blir bruk kan påvirke disse markørene (Kunnskapsdepartementet, 2019, s. 8). *Halvgudene* blir gjennom dette målet en tekst som læreren kan bruke for å understreke hvordan identiteten henger sammen med språket vi selve bruker, og hvordan andre personer vil bruke språket for å beskrive oss.

Dette med forskjellige perspektiv og stemmer i romanen kan være noe å tenke på for en lærer som vil bruke trilogien i undervisningen. I et klasserom vil en ha forskjellige elever med ulike personligheter og interesser, og dermed ulike behov for identifikasjon med de forskjellige karakterene i trilogien. Engasjementet som en slik tilknytning gir, vil være verdifullt i en diskusjon om de forskjellige verdiene som blir representert gjennom teksten. I en slik diskusjon vil elevene kunne se på verdiene som blir diskutert fra ulike synsvinkler, og få en mulighet til å danne seg sin egen mening om de forskjellige verdienes verdi. Elevene kan her både styrke og justere sitt eget selvbilde i en prosess der de må forholde seg til verdier og meninger som de enten er enige eller uenige i.

Barn har gjennom oppveksten et ønske om å lære hva som er det riktige å gjøre, og hva som er galt. De er opptatt av hva som er bra og dårlig, godt og ondt, svart og hvitt. *Halvgudene* vil kunne være en tekst som kan klargjøre for unge lesere at ikke alt i verden nødvendigvis er kun ondt eller godt, men at det finnes flere måter å se en konflikt på. Gjennom trilogien finner vi argumenter og verdier representert ved både protagonistene og antagonistene, som gir elevene en mulighet til å se vekk fra det svarte og det hvite, det onde og det gode, og øve seg i å se på verden i forskjellige nyanser, avhengig av hvilken synsvinkel man bruker. Samtidig kan de også gjennom refleksjon øves i å ta endelige, begrunnede valg med hensyn

til hva en oppfatter som grunnleggende og ukrenkelige verdier.

Elevene vil i møte med disse tekstene også få opplæring i *kritisk tenking*, noe som er meget aktuelt i den nye læreplanen. Læreplanen i norsk sier at elevene skal få opplæring i kritisk tenking, evne de skal utvikle for å videre kunne delta i samfunnet.

Elevene skal kunne reflektere kritisk over hva slags påvirkningskraft og troverdighet tekster har. [...]. De skal vise digital dømmekraft og opptre etisk og reflektert i kommunikasjon med andre (Kunnskapsdepartementet, 2019, s. 2).

Gjennom å kunne utvikle sin kritiske tenking, vil elevene kunne se objektivt på verdier og hendelser, og her kunne debattere for begge sider av saken. De vil ikke kunne påvirkes like lett, da de gjerne kan se både positive og negative sider ved sakene som blir presentert for dem. I *Halvgudene* blir flere moralske dilemmaer og konflikter presentert gjennom to forskjellige synsvinkler, noe som gir elevene en mulighet til å trene opp sin kritiske tenking, og selve finne ut en løsning til problemene som karakterene møter. Dette er også en evne elevene kan få bruk for i sin hverdag, da de gjerne kan se objektivt på konflikter og episoder i hjem og skole.

Trilogien *Halvgudene* inneholder mange didaktiske muligheter for både lærere og voksne som daglig har kontakt med barn kan få bruk for, men trilogien er også et godt eksempel på den litterære sjangeren fantasy. Trilogien gir elevene en mulighet til å utforske sjangeren, og få en grundig forståelse hvordan tekster innenfor sjangeren er bygget opp, og gir elevene et innblikk i karakteristiske kjennetegn som eksisterer i teksten, og hva som eventuelt mangler for at den skal passe inn i mønsteret. Gjennom å introdusere teksten kan elevene få en god kjennskap til sjangeren, før de eventuelt beveger seg videre mot tekster med tydeligere preg av det fantastiske, som Mendlesohn kaller for innforstått fantasy. Læreplanen forteller at elever etter 7. trinn skal lese noveller og skjønnlitteratur, og samtale om form og innhold (Kunnskapsdepartementet, 2019, s. 7). Gjennom å presentere trilogien kan dette læreplanmålet kobles sammen med andre mål som går mer inn på temaet om identitet, eller med de generelle målene som finnes i læreplanen. Dette gjør serien særlig godt egnet for undervisning ikke bare i norskfaget, men også KRLE og samfunn.

4.0 Konklusjon & drøfting

Hovedspørsmålene i denne oppgaven var delt inn i tre forskjellige deler, som alle spilte en vesentlig rolle for oppgavens utforming. Jeg har gjennom en litterær analyse av Mari Moen Holsves trilogi *Halvgudene* prøvd å besvare disse spørsmålene. Spørsmålene som jeg stilte i begynnelsen av oppgaven var;

1. På hvilken måte forholderen *Halvgudene* seg til teorien om portal- og oppdragsfantasy?
2. Hvilke verdier uttrykkes igjennom trilogien?
3. Hvilke didaktiske potensial har trilogien?

Gjennom å ha studert forskjellige teorier innenfor den fantastiske litteraturen, la jeg særlig vekt på portal- og oppdragsfantasyen. *Halvgudene* ble analysert basert på teoriene til Mendlesohn, med tillegg fra teoretikeren Ann Swinfen og hennes teorier om sekundærverdener. Jeg oppdaget at *Halvgudene* godt stemmer inn på mange punkter som portal- og oppdragsfantasyen vektlegger. Søsknene beveger seg igjennom en portal inn i en sekundærverden, og får her tildelt et oppdrag. De er de utvalgte som befolkningen i sekundærverdenen har ventet på, og søsknene forventes å hjelpe til i kampen som foregår i sekundærverdenen. De finner i sekundærverdenen magiske arter og raser som ikke finnes i vår normalverden, og de gir seg ut på en reise. Reisen er både fysisk og mental, og hjelper karakterene å utvikles og integreres i den nye verden.

Det som taler imot mønsteret til portal- og oppdragsfantasyen, er at det ikke er kun en karakter som er utvalgt, men tre stykker. Dette gjør at ikke alle forventninger ligger kun hos en person, men er fordelt mellom alle tre søsknene. Selv om alle tre søsknene er utvalgte og ventet, får de hverken tildelt en lederrolle eller blir satt til et umulig oppdrag som kun søsknene kan utføre. Søsknene får også valget om å bli med å kjempe, selv om de er forventet at de skal bli med, men dette er et valg som de selve må ta uten tvang fra andre.

Verdiene som tydeligst kommer til uttrykk gjennom trilogien, er hovedsakelig de forskjellige sidene ved å ta et liv. Medmenneskelighet er en viktig verdi som blir mye diskutert, og dette særlig ved å vektlegge at selv om man slåss på forskjellige sider av en sak, finnes det andre

metoder å ta i bruk enn drap. Selv om det er din fiende du møter, trenger du ikke å drepe vedkommende, men heller prøve å omvende tankene hans til å forstå den andre siden av saken. Medmenneskelighet er også en verdi som inkluderer respekt for livet til andre raser og arter enn sin egen, og blir gjerne diskutert sammen med verdien mangfold. Noe av det som skiller de to sidene i kampen mest fra hverandre, er at den ene siden vi utrydde alle raser og arter som ikke er lik deres egen, mens den andre kjemper for å beholde mangfoldet og gi alle raser like mye respekt. Mangfoldet blir i teksten sett på som noe positivt som må bevares til enhver pris, og at vi må unngå et homogent samfunn.

Jeg vil si at det største didaktiske potensial trilogien *Halvgudene* har, er den moralske diskusjonen om hvilken side som er den gode, og hvilken som er den onde. Det blir gjentatte ganger poengtert i teksten at de som kjemper på den andre siden ikke er onde mennesker, men heller mennesker med et annet syn på verdier. Barn er opptatte av hva som er riktig og galt, slik at de kan unngå å gjøre det som er galt og heller bare gjøre det som blir betraktet som riktig av sine medmennesker. Trilogien tilbyr her et nytt syn på verdier for barneleseren, hvor den også tydeliggjør at det ikke alltid er en gal og riktig side, ikke noe svart eller hvitt, men heller en større samling av gråtoner. Dette gir ikke bare barneleseren en mulighet å se på sine valgmuligheter på en ny måte, men også en mulighet til å kunne diskutere med andre om hva barnet selv mener er riktig eller galt, og her også prøve å begrunne sine egne meninger.

Mange av verdiene og temaene som blir diskutert i trilogien har en kopling med både læreplanen i norsk, men også den overordna delen i læreplanen. Dette er temaer som kritisk tenking, medborgerskap og demokrati, folkehelse og livsmestring, og ikke minst bærekraftig utvikling. *Halvgudene* har stort fokus på alle disse temaene, og kan ved hjelp av en lærer bli brukt til å diskutere alle temaene i klasserommet, og gi elevene en grunnleggende tanke om alle verdiene.

Gjennom trilogien *Halvgudene* kan elevene følge både Trigg, Dimyne og Briskir, når de finner ut hvilke verdier de står for og hvordan disse verdiene påvirker selvbildet deres og deres identitet. Elevene får følge med på søsknenes reise gjennom Tiladnen, og møte alle karakterer som søsknene gjør seg bekjente med. De får dannet et bilde om naturen til Tiladnen, og hvorfor det er viktig å verne om naturen. Søsknene blir glade i de forskjellige karakterene, noe som gjør at elevene blir glade i dem, og gjennom søsknenes tankegang kan lærerne få en mulighet til å diskutere mangfoldets betydelse. Elevene blir kjent med både

trygfelderne og Forbundet som organisasjoner og deres politiske tankeganger, og forskjellige metoder man kan bruke for å styre disse organisasjonene. Elevene får også bli med på søsknenes reise, hvor de endelig finner ut av hvem de er, hva som er spesielt med akkurat dem, og hvor de hører hjemme.

Briskir så på søstrene. «Greit, greit, jeg tar poenget,» sa han. «Vi hører til her – vi er *tiladninger.*»

«Rettelse,» sa Trigg og stirret ut i horisonten, «vi er Maéls barn.» (#3, s. 362).

5.0 Litteratur

- Aa, L.I & Neteland, R. (Red.). (2020). *Master i Norsk: Metodeboka 1*. Universitetsforlaget.
- Alvesson, M. & Sköldberg, K. (2008). *Tolkning och reflektion: Vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod*. Studentlitteratur
- Attebery, B. (1992). *Strategies of Fantasy*. Indiana University Press.
- Clute, J. & Grant, J. (1997). *The Encyclopedia of Fantasy*. Orbit Books
- Elfgrén, S. & Strandberg, M. (2012). *Sirkelen*. Gyldendal
- Forfatterkatalogen.(u.å.). *Mari Moen Holsve*. Hentet 08.05.2022 fra <https://forfatterkatalogen.no/forfattere/mari-moen-holsve/>
- Frydenberg, H. S. (2019, 23. april). Flere boktitler, men færre solgte bøker. I *Statistisk sentralbyrå*. <https://www.ssb.no/kultur-og-fritid/artikler-og-publikasjoner/flere-utgitte-boktitler-men-faerre-solgte-boker>
- Henning, Å. (2017). *Litterær forståelse: Innføring i litteraturredaktikk* (2. utg.). Gyldendal Akademisk.
- Hofmann, B. (2014). *Hva er sykdom?* (2. utg.). Gyldendal Akademisk). s. 115
- Holsve, M. M. (2019). *Halvgudene* (2. utg.). Cappelen Damm.
- Holsve, M. M. (2021). *Svart regn* (2. utg.). Cappelen Damm.
- Holsve, M. M. (2021). *Arven etter Maél*. Cappelen Damm
- Klingberg, G. (1980). *De främmande världarna i barn- och ungdomslitteraturen*. Rabén & Sjögren.
- Kunnskapsdepartementet. (2019). *Læreplan i norsk (NOR01-06)*. Fastsatt som forskrift. Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020. <https://www.udir.no/lk20/nor01-06?lang=nob>
- Kunnskapsdepartementet. (2017). *Overordnet del – Opplæringens verdigrunnlag*. Fastsatt som forskrift ved kongelig resolusjon. Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020. <https://www.udir.no/lk20/overordnet-del/opplaringens-verdigrunnlag/?lang=nob>
- Lindgren, A. (1997). *Mio, min Mio*. Damm
- Mendlesohn, F. (2008). *Rhetorics of Fantasy*. Wesleyan University Press.
- Postholm, M.B & Jacobsen, D.I. (2018). *Forskningsmetode for masterstudenter i lærerutdanning*. Cappelen Damm Akadeisk
- Riordan, R. (2010). *Percy Jackson og Lyntyven*. Schibsted.
- Rowling, J. K. (1999). *Harry Potter og de vises stein*. Ex Libris.

- Spernes, K. (2018). Den flerkulturelle skolen i bevegelse: Teoretiske og praktiske perspektiver. Gyldendal Akademisk.
- Svensen, Å. (2001). *Å bygge en verden av ord: Lyst og læring i barne- og ungdomslitteratur*. Fagbokforlaget.
- Swinfen, A. (1984). *In Defence of Fantasy: A Study of the Genre in English and American Literature since 1945*. Routledge & Kegan Paul.
- Tetzchner, S. (2020, 14. juli). Identitet. I *Store norske leksikon*. <https://snl.no/identitet>
- Tolkien, J. R. R. (1998). *Hobbiten, eller Fram og tilbake igjen*. Tiden.
- Tolkien, J. R. R. (1979). *Ringenes herre*. Atlantic Forlag AS.
- Torsøe, M. & Wangen, H. L. (2017, 09. oktober). Hva er definisjonen på en verdi? *Forskning.no*. <https://forskning.no/partner-uit-norges-arktiske-universitet/hva-er-definisjonen-pa-en-verdi/317989>